

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE
KOGUDUSTE LIIT
KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Argo Tallerma

**VANA- JA UUSTESTAMENTLIKUST
SÜÜDLASE KOHTLEMISEST**

Lõputöö

Juhendaja: PhD Meego Remmel

Tartu 2018

Olen kõigile lõputöös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele viidanud.

Autor:
(allkiri)

.....
(kuupäev)

Sisukord

Sisukord.....	3
SISSEJUHATUS	4
1. SÜÜDLASE, SÜÜDIVUSE JA SÜÜTUSE KÄSITUSE ARENG JUUDIKRISTLIKUS TRADITSIOONIS	7
1.1. Süüdlase, süüdivuse ja süütuse käsitus Piiblis.....	7
1.2. Judaistlik käsitus süüdlasest, süüdivusest ja süütusest.....	8
1.3. Varakristlik käsitus süüdlasest, süüdivusest ja süütusest.....	10
1.4. Nüüdisaegsed käsitused süüdlasest, süüdivusest ja süütusest.....	13
2. SÜÜDLASE KOHTLEMISEST VANATESTAMENTLIKUL AJASTUL	15
2.1. Vanatestamentlikud pühakirjatekstit süüdlasest, süüdivusest ja süütusest.....	15
2.2. Vanatestamentlik käsitus süüdlasest.....	16
2.3. Vanatestamentlik käsitus süüdivusest ja süütusest.....	17
2.4. Vanatestamentlik käsitus hukkamõistu väärivatest süütegudest.....	19
2.5. Erisused süüdlase kohtlemisel vanatestamentlikul ajastul.....	24
3. SÜÜDLASE KOHTLEMISEST UUSTESTAMENTLIKUL AJASTUL	28
3.1. Uustestamentlikud pühakirjatekstit süüdlasest, süüdivusest ja süütusest.....	28
3.2. Uustestamentlik käsitus süüdlasest.....	29
3.3. Uustestamentlik käsitus süüdivusest ja süütusest.....	32
3.4. Uustestamentlik käsitus hukkamõistu väärivatest süütegudest.....	34
4. SÜÜDLASE SÜÜDIVUS JA SÜÜTUKS SAAMINE UUSTESTAMENTLIKUS KÄSITUSES	37
4.1. Jeesuse eeskju süüdlase kohtlemisel.....	37
4.2. Evangeeliumi tähendusrikkus ja mõju süüdlase kohtlemisele.....	39
4.3. Süüdlase kohtlemisest uustestamentlikus koguduses.....	41
4.4. Uustestamentlikud suunised süüdlase kohtlemiseks nüüdisaja koguduses ja ühiskonnas.....	44
5. PRAKTILISED JÄRELDUSED VANA- JA UUSTESTAMENTLIKUST SÜÜDLASE KOHTLEMISEST NÜÜDISAEGSES KOGUDUSLIKUS HINGEHOIUTÖÖS	46
5.1. Vana- ja uustestamentlike süüdlase kohtlemise praktikate hingehoidlik mõju.....	46
5.2. Uustestamentlikult orienteeritud koguduseelu võimalikke praktikaid süüdlase kohtlemisel.....	50
5.3. Jeesust järgiv hingehoidlik suhe, mis kutsub süüdlast elumuutusele.....	54
5.4. Praktilised järeldused süüdlase kohtlemisest nüüdisaegses koguduslikus hingehoiutöös.....	58
KOKKUVÖTE (SUMMARY)	60
KASUTATUD ALLIKAD	62
SUMMARY	65

SISSEJUHATUS

Käesolev diplomitöö teemal „Vana- ja uustestamentlikust süüdlase kohtlemisest” püüab keskenduda süüdlase, süütuse ja süüdivuse mõistete käsitlemisele lähtuvalt piibellikust perspektiivist. Kuna nii rahva- kui ka juriidilises kõnepruugis leiavad antud mõisted laialdast kasutamist ja ka rakendamist, ei ole käesolevatest terminitest mööda vaadatud ka pühakirjas. Nii ongi antud teema autori sooviks uurida, mil viisil pühakirjas käsitatakse *süüdiolekut, süütust ja süüdivust* ning kuidas pühakirja järgi peaks süüdlast kohtlema eelkõige koguduslikus kontekstis ja pisut puudutatakse ka kohtlemist väljaspool koguduse piire. Töö uurimismeetoditeks on kasutatud erinevaid teoreetilisi uurimisallikaid, mis tuginevad pühakirja tekstide analüüsil.

Tööle on püstitatud kaks eesmärki:

1. Selgitada süüdlase kohtlemist vana- ja uustestamentlikus perspektiivis võrreldes süütu kohtlemisega.
2. Lähtuvalt uurimistööst sõnastada praktilisi järeldusi koguduslikuks hingehoiutööks süüdlasega.

Töö jaguneb viieks peatükiks.

Esimene peatükk keskendub süüdlase, süüdivuse ja süütuse mõistete käsituse arengule juudikristlikus traditsioonis ja jaguneb neljaks alapeatükiks. Selles käsitletakse antud mõistete arengut juudikristlikus ajaloos kuni nüüdisaegsete mõisteteni. Antud peatükis antakse ülevaade sellest, kuidas pühakirja tekstid on seotud tänapäevaste *süüdlase, süüdivuse ja süütuse* arusaamadega. Samas vaadeldakse, kuidas mõisteti antud mõisteid judaistlikus kultuuriruumis ja varakristlikus koguduses ja milline on nende suhe kaasajal kasutatavate terminitega.

Teine peatükk keskendub süüdlase kohtlemisele vanatestamentlikul ajastul ja jaguneb viieks alapeatükiks. Selles vaadeldakse tuginedes VT tekstidele, kuidas koheldi süüdlast VT ajastul ning kuidas mõisteti *süütust ja süüdivust* judaistlikus kultuuriruumis. Antud peatükk keskendub sellele, millised olid Toora mittejärgmise tagajärjed ja milliseid meetmeid

rakendati käsuseaduse vastu eksinu suhtes. Samas käsitletakse ka seda, et kas oli ka mingeid erisusi süüdlase kohtlemisel vanatestamentlikul ajastul. Kuigi VT ajastul suhtuti käsuseaduse vastasesse käitumisse väga karmilt, oli siiski eksinul ka mingi armusaamise ja karistuse alt pääsemise võimalus.

Kolmas peatükk käsitleb uustestamentlikke pühakirjatekste *süüdlasest, süüdivusest ja süütusest* ning jaguneb neljaks alapeatükiks. Autor leiab UT konteksti alusel, et kui VT-s mõisteti süüdi inimest tegude järgi, siis UT läheb veelgi kaugemale. UT kohaselt on inimene Kõigekõrgema ees süüdi juba oma mõtete ja südame hoiaku tasandil. Samas, VT süütuse retributsiooni kontseptsioon asendub UT-is süütuse restoratsiooni kontseptsiooniga. Kui VT keskendus sellele, kuidas patust karistada, kuna Jumala õiglus nõudis eksinu vastutusele võtmist karmide meetmete läbi, siis UT keskendub rohkem sellele, kuidas taastada oma suhet Jumala ja kaasinimestega läbi halastuse, vaatamata inimlikule eksimusele Jumala ja kaasinimeste vastu.

Retributsioon – kättemaks, mille eesmärgiks on õigluse taastamine kannatuste ja kahju tekitamise läbi kurjategijale (Mõistete seletav sõnastik).

Restoratsioon – suhete taastamine kannatanu ja kurjategija vahel. Kannatanut julgustatakse samal ajal teo toimepanijale andestama ning näitama üles austust õigusvastase teo toimepanijale kui inimesele (Puust 2015, 12).

Antud peatüki käsitlemisel leiab autor, et süüdlasel on võimalik saada süütuks andestuse, heastamise ja lepituse läbi nii kaasinimeste kui ka Jumalaga ja UT rõhub sellele, et inimene ei peaks tähelepanu pöörama üksnes välisele usukommete järgimisele ja VT käsumoraalile, vaid eelkõige sisemisele südamehoiaku olukorrale. Sest sellest mõistetakse inimene õigeks või hukka.

Neljanda peatüki teema on süüdlase süüdivus ja süütuks saamine uustestamentlikus käsituses ja jaguneb neljaks alapeatükiks. Siin räägitakse sellest, milline oli Jeesuse eeskuju süüdlase kohtlemisel ja kuidas võiks kaasaja kogudus seda parimal võimalikul moel rakendada. Samas, antud peatükis tõdetakse, et Jeesus kohtles eksinut diametraalselt erinevalt, kui tegid seda kirjatundjad ja variserid. Selle kohta leiame UT-s mitmeid näiteid ning samas leiab käsitlemist, kuidas Jeesuse suhtumine süüdlasesse erines VT käsumoraalist. Autor leiab, et Kristusest tulenev õigus päästab, sest ta annab uue lootuse ka siis, kui käsuseadus mõistab inimese

hukka. Kuid sellegipoolest ütleb ka Kristusest tulenev õigus, et nüüdsest tuleb elada uutmoodi ja mitte patustada ehk siis mitte astuda enam käsuseaduse vastu. Samas räägitakse evangeeliumi tähendusrikkusest ja mõjust süüdlase kohtlemisele ja kuidas seda rakendada uustestamentlikus koguduses ja ka nende suhtes, kes on eksinud.

Viies ja viimane peatükk teeb praktilised järeldused vana- ja uustestamentlikust süüdlase kohtlemisest nüüdisaegses koguduslikus hingehoiutöös ning jaguneb neljaks alapeatükiks. Antud juhul vaadeldakse vana- ja uustestamentlike süüdlase kohtlemise praktikate hingehoidlikku mõju ja millised on võimalikud praktikad uustestamentlikult orienteeritud koguduseelus süüdlase kohtlemisel. Samas püütakse vastust leida, et milline on Jeesust järgiv hingehoidlik suhe, mis kutsub süüdlast elumuutusele. Selles peatükis leiab autor, et peaks alati meeles pidama seda, et Jumal on alati süüdlase poolt, kui süüdlane soovib ja tahab abi leida. Jumal kohtleb igaüht, kes tuleb oma süükoormaga Tema juurde, piiritu armastuse ja mõistmisega. Pole süüd, mida Jumal ei saaks kõrvaldada, ega pole pattu, mida Jumal ei saaks andestada. Juba VT ajal soovis Jumal süüdlast säästa ning Jumal on oma kutse inimesele esitanud nii VT kui ka UT ajastu koguduses ja maailmas, meie osa on seda kutset väärikal viisil esindada ka 21. sajandil.

Kogu töö küsimus (arutelu) taandub eelkõige pigem personaalsele eetikale – eksinud inimese ja õiglase Jumala suhtele ning kuidas kohelda süülist inimest ja kuidas lävida nendega, kes on halba või haiget teinud indiviidi tasandil. Pisut on käsitlemist leidnud ka sotsiaalne eetika – kuidas suhtuda neisse, kes jäävad väljapoole kogudust ja kuidas peaks neisse suhtuma, kes teevad haiget või halba väljaspool koguduse piire.

Samas rõhutab käesolev diplomitöö ekklesioloogilist konteksti – kas ja millal ning kuidas peaks kogudus oma liikmeskonda arvama või liikmeskonnast välja arvama inimest, kes on eksinud pühakirja nõuete või pühakirjast tuleneva oodatud käitumise vastu. Samas, kuidas neid tagasi võita, kes jäävad väljapoole koguduslikke piire.

Diplomitöö autor leiab, et käesolevast tööst tõstatuvad küsimused võivad olla uurimisaineks uutele tudengitele kas siis bakalaureuse või magistritasemel.

1. SÜÜDLASE, SÜÜDIVUSE JA SÜÜTUSE KÄSITUSE ARENG JUUDIKRISTLIKUS TRADITSIOONIS

1.1. Süüdlase, süüdivuse ja süütuse käsitus Piiblis

Pühakirja tekstid kõnelevad *süüdlasest* ja *süütusest* päris palju. Kui sisestada *piibel.net* otsingusse vastavad mõisted, siis nähtub, et piibel käsitleb rohkem süüdiolekut kui süütust. Seega otsingus märksõnaga „süüdi” on suurem hulk tulemusi, kui tekstile „süütu“, ka UT-s on sama ülekaal. Süütusega tekste on vähem, kuid siin on ülekaalus VT tekstid. UT tekstidest käsitlevad süütust vaid kolm kirjakohta (Mt 12:7, Mt 27:4; 1Pt 2:19).

Pühakirja järgi on *süüdlane* patune Jumala ees. Nagu kirjutab Juhani Kuosmanen: „Patt teeb inimese Jumala ees süüdlaseks. Adam oli süüdi (1Ms 3:12,13,17; Rm 5:19) ning temas muutus kogu inimkond kollektiivselt süüdlaseks (Rm 5:18). Inimkonna tahe seisab Aadamast alates kollektiivselt Jumala tahtele vastu (Rm 8:7), sellepärast tõmbas Aadama pattulangemine kogu inimkonna kaasa Jumala vastu ja hingevaenlase mässu osaliseks (Jh 8:44)” (Kuosmanen 1995, 39). Esmakordselt sai inimene süüdlaseks Eedeni aias hea ja kurja tundmise puust vilja süües, astudes üle käsust, mis oli Jumala poolt antud. Ka Alland Parman leiab, et „Piibel ei jäta muljet inimesest kui süütust kannatajast, kes lihtsalt ’ei teadnud, kogemata eksis või ei pannud tähele’, vaid vastutusvõimelisest olendist, kes ei tahtnudki teada, ei hoolinud, ei teinud välja, kui hoiatati. ’Ärge eksige, Jumal ei anna ennast pilgata! Mida inimene külvab, seda ta ka lõikab!’ (Gl 6:7)” (Parman).

Süüdivuse mõiste ei andnud aga otsingus mitteühtegi tulemust, kuna piibliajastul puudus vastav mõiste. Küll aga käsitlevad pühakirja tekstid antud mõistet kaudselt konkreetsete teguviiside ja elulaadi kaudu. Seega inimese *süüdivus* tähendas seda, et ta teadis ja sai aru Jumala korraldustest ja käskudest ning vastutas ka nende pidamise, täitmise ja järgimise eest. Jumala korraldustele ning käskudele kuulekas teguviis ja elulaad tähendas süütust ja vastupidi, Jumala korraldustele mittekuuletumine tähendas süüdlaseks saamist. Näiteks võib kaudse viite leida inimese süüdivusele ja vastutusele Viienda Moosese raamatu 30. peatükis, kus

pannakse Iisraeli rahva ette valik, kas kuulata Jumala korraldusi või eirata neid, ning mis on kuuletumise või mittekuuletumise vastav tasu ja tagajärg. Vastavas tekstis öeldakse lausa, et see käsk, mida israeliidid pidid järgima, ei ole raske täita ega kättesaamatu (5Mo 30:11), vaid sõna on neile väga ligidal, nende suus ja südames, et seda täita (5Mo 30:19). Viimaks lisatakse, et nende ette pannakse elu ja hea, surm ja kuri (5Ms 30:15), ning nad peavad käima kõikidel Issanda teedel ja pidama tema käske. See tekst sisaldab üleskutset järgida Jumala korraldusi, kuid ühtlasi ka hoiatust, millised tagajärjed on Jumala korralduste mitteametamisest või nende eiramisel.

Seega antud tekstist võib järeldada, et Jumala korraldustele kuuletumisel või mittekuuletumisel on inimene süüdiv. Lisaks ütleb J. John, „et Vanas Testamendis me näeme, kuidas Issand ilmutas end inimestele paljudel viisidel: sõnade, nägemuste, tegude ning haruldaste, põgusate ja salapärase ilmumiste kaudu. Inimkonna ja Jumala vahel on lahutav lõhe, mis ei ole põhjustatud vaid sellest, et tema on igavene, piiritu Jumal, vaid ka sellest, et tema on püha, aga meie oleme patused” (John 2006, 290–291).

Samas leiavad ka Fritz Rienecker, Gerhard Maier („Suur Piiblileksikon“), et „inimese süü seisneb selles, et ta on Jumalaga opositsioonis. See süü lahutab Jumalast, keda aga Jumal süüdi mõistab, see tõugatakse ära (Ps 5:11). /---/ Igaüks vastutab oma tegude eest (5Ms 24:16; 2Kn 14:6; Jr 31:30; Hs 18:4,20; 33:12j), nii sageli, kui me süüdi oleme, tuleb meil vaimselt Jumalaga tegemist teha. Alles otseses suhtes püha ja elava Jumalaga murrab inimese süüteadvus lahti tema hinge viimsedki sopid (Ps 51:6; Mt 6:12; Lk 15:18). Selle kohtuniku ees ei saa inimene end vabandada (Rm 2:1)” (Rienecker, Maier 2011, 618).

Pühakirjas suhtutakse süü probleemisse väga tõsiselt. Kuna Pühakirja järgi on inimene süüdlane Jumala ees, otsitaks pühakirjas lahendust, kuidas saaks ühte inimlast ja kogu inimkonda sellest olukorrast välja tuua. Millised on olnud selleks võimalused ja võimalikud lahendusvariandid, seda käsitletakse järgnevas peatükis.

1.2. Judaistlik käsitlus süüdlasest, süüdivusest ja süütusest

Judaismis mõistetakse süüdlaseks see inimene, kes eksib Toora käsuseaduste vastu või käitub Toora käsuseaduse vastaselt. Käitumiskoodeksi aluseks on Siinai leping. Judaismi käsuseaduste ja korralduste mittejärgimine teeb inimese süüdlaseks, käskude pidamine aga on

Jumalale meelepärane elulaad. Nii on süütu see, kes järgib Toora käsuseaduse sõnu ja kuna maast madalast õpetati juba varakult lapsi Toorat järgima, siis oli ka inimene süüdiv nende järgmise või mitte järgimise osas.

Teadupärast on juutide religiooni – ajaloo ja kultuuri – aluseks judaismi pühakiri **Tanah** (Toora, neviim, ketuvim). Lisaks juutide seadusekoodeksid **Talmud** (kommentaaride kogu Vanale Testamendile, 5 sj pKr) ja (2 sj), **Haskala** (hbr valgustus 19sj tavadekogu). Lisaks on olemas n.ö. "Suuline Seadus" – see sisaldab käske ja korraldusi, mis reguleerivad Toora (e. "Kirjutatud Seaduse") rakendamist. Kirjatundjate seletuste järgi sisaldab Toora kokku 613 juhust, millest 248 on käsud ning 365 keelud. Juutide jaoks pole seaduse täitmine koormav kohustus, vaid seda peetakse Jumala eriliseks anniks ja vahendiks olla ühenduses Jumalaga (Judaism – artikkel).

Tooras, täpsemalt viiendas Moosese raamatus, on öeldud iisraellastele selgelt, et „pea Issanda, oma Jumala käske, käies tema teedel ja kartes teda!” (5Ms 8:6) ning „Hoi, et sa ei unusta Issandat, oma Jumalat, jättes pidamata tema käsud, seadlused ja määrused, mis ma täna sulle annan” (5Ms 8:11), sisaldades ka hoiatust, et „kui sa unustad Issanda, oma Jumala, ja käid teiste jumalate järel ja teenid neid ning kummardad nende ees, siis ma tunnistan täna teile, et te tõesti hukutate” (5Ms 8:19).

Seega Jumala korraldustele mittekuuletuja sai süüdlaseks ja inimene mõisteti õigeks või süüdlaseks judaismi seaduste sätete ja korralduste alusel. Ja vastavalt nende seaduste alusel rakendati ka meetmed süüdlase kohtlemiseks ja karistamiseks. Siia võiks veel lisada Leo Baeck` käsitlust, „et inimene sooritab süüteo siis, kui ta on Jumala poolt nõutu vastu, kui ta mitte üksnes ei hülga ega heida kõrvale Jumala käsku, vaid pöördub nõnda ära ka vabadusest, milles tema algupära, tema puhtus end teostada tahab. Sellega pöördub tema tegu Jumalast ära ning eitab inimese teed Jumala poole. Sellisest teost saab jumalavastane, eitav ja sihitu tegu, või nagu Piibel selle kohta ütleb: patt” (Baeck 2014, 235).

Iisraeli ajaloost on teada üks seik, kus kuningas Saalomon Templi pühitsemise päeval palus järgneva palve: „Kui keegi oma ligimese vastu pattu teeb ja talle pannakse peale vanne teda vannutades, ja vandeasi tuleb sinu altari ette siia kotta, siis kuule sina taevast ja tee ning mõista õigust oma sulastele: mõista süüdlane süüdi, pane tema teod ta pea peale, õige aga mõista õigeks, anna temale ta õigust mööda!” (1Kn 8:31–32). Antud palve rakenduslik mõju kestab veel tänase päevani ning juudid püüavad judaistlikke käske ja keelde täht-tähelt järgida,

lootes nende läbi leida lunastust ja süütust, arvates et vastasel juhul võivad nad käituda Jumala seaduste vastaselt Issanda ees süüdi jäädes. Kuid kas juudid suudavad kõiki seadusesätteid täita – see on juba iseküsimus?

Ermo Jürma leiab, et VT aegne Iisraeli ajalugu näitab, et Jumal pidi sageli oma valitud rahva vastu astuma kohtukuulutuste läbi, mis anti edasi nii prohvetite, kohtumõistjate ja kuningate sõnade kaudu, kuna israeliidid pöördusid ära elava Jumala nõuetest võõraid jumalaid austama, rõhudes sotsiaalselt nõrku, usaldades oma diplomaatilist osavust ja olles hoolimatult kõrk Jahve vastu (Jürma 2000, 55).

VT käsitus süüdlasest, süüdivusest ja süütusest põhines kausaalsusel. See tähendab seda, et igal teol on omad tagajärjed. Kui inimene elas õiget elu ehk järgis Toora juhtnööre, siis kaasnes sellega õnnistus ja hea tasu Jumalalt. Aga kui inimene käitus Jumala käsuseaduse vastaselt, siis oli selle tagajärg kas kannatused või lausa surm. Kogu judaistlik ühiskond oligi sellele arusaamisele üles ehitatud.

1.3. Varakristlik käsitus süüdlasest, süüdivusest ja süütusest

Varakristlik käsitus *süüdlasest, süüdivusest ja süütusest* oli hoopis teine kui VT aegne põhjus-seos-tagajärg vaade elule. Jeesus vastandas ennast väga selgelt VT käsumoraalile, mille arusaama kohaselt õigeks mõistmine leiab aset vaid täht-tähelisest Toora käsuseaduste pidamisest. Näiteks arvasid jüngrid pimedana sündinu loos, et mingi patt või süütegu põhjustas inimese pimedana sündimise. Kuid Jeesus vastas VT maailmavaate arusaamale hoopis täiesti erinevalt: „Ei ole pattu teinud tema ise ega ta vanemad, vaid temas peavad saama avalikuks Jumala teod” (Jh 9:2). Kogu antud lugu on kirjas Johannese evangeeliumi 9. ptk salmid 1–41. Sealt võib välja lugeda seda pinget, mis valitses Jeesuse ja tolleaegse *põhjus-seos-tagajärg* maailmavaate vahel.

Samas võib kaudselt varakristlikku käsitust antud teemal välja lugeda apostel Pauluse nõuandest teise Korintose kirjast esimese ptk salmidest 5–11. 1997. aasta piiblitõlkes on selle alapealkirjaks pandud „Kahetsejale antagu andeks”. Pauluse sõnade kohaselt tuleb sellele andestada, kes on kurvastust toonud ehk siis milleski süüdi. Seega Jeesuse õpetus süüdlasele andestamisest lahus VT aegsest käsumoraalist oli juba leidmas kristlaste seas laialdast rakendamist. Sest kes oli kogenud jumalikku suurt andestust, mõistis, et Jumala arm on palju

suurem, kui *põhjus-seos-tagajärg* arusaam Jumala käskude pidamisest või nende eiramisest. Sedasama rõhutab ka Paulus, et inimene mõistetakse õigeks Jumala armust päris muidu, lunastuse kaudu, mis on Kristuses Jeesuses (Rm 3:24). Ja see õigeks mõistmine toimub usu kaudu, lahus tegudest.

Või siis teine käsitlus Luuka evangeeliumi 17. peatüki salmides 3–4. Selle kirjakohta järgi tuleb noomida seda venda, kes patustab ja kui ta kahetseb, siis tuleb talle andestada. Isegi kui seitse korda päevas patustatakse kellegi vastu ja süüdlane kahetseb, tuleb ikkagi andestada. Seega andestav meelsus peaks olema alaline käitumine.

Nii me näeme nendes kirjakohtades, et varakristlik koguduse õpetus ei keskendunud patustanu süüle, vaid andestamisele. Meie Isa palves juhtis Jeesus tähelepanu sellele, et kui me anname inimestele andeks nende eksimused, siis annab ka taevane Isa meie eksimused andeks. Aga kui me ei anna inimestele andeks, siis taevane Isa ei anna ka meie eksimusi andeks (Mt 6:14–15). E. Salumaa ütleb selle kohta, „et antud kontekstis kujutatakse pattu täitmata jäetud kohustusena Jumala vastu, mille olemasolu korral osutub inimene Jumala ees mitte ainult 'võlgaseks', vaid ka 'süüdlaseks'. Tehtud tegu ei saa olematuks muuta, küll aga võib Jumal selle läbi tekkinud süü kustutada, mis tähendab ühtlasi patu süüdistava jõu murdmist. Ainult sel viisil tohib inimene Jumalale ligineda, olles andeksandmise kaudu saavutanud 'puhta südame'“ (Salumaa 2001, 183). Kuid samas tuleb arvestada sellega, et meile kui süüdlastele Jumala ees ei andestata, kui meie oma süüdlastele andeks ei anna.

Lähtudes nendest kirjakohtadest võib järeldada, et kuna Jeesuse Kristuse ristisurm pattude andestuse läbi kustutab meie süü Jumala ees, siis tuleb meilgi keskenduda mitte süüdlase otsimisele, vaid andestusele. Jeesus Kristus, kui ta oli ristil, ütles oma süüdistajate kohta: „Isa, anna neile andeks, sest nad ei tea, mida nad teevad“ (Lk 23:34). Varakristlik kogudus elas seda põhimõtet välja lausa lõvilõugadeni andestades nendele, kes neid vaenasid. Esimene märter Stefanos ütles juba siis, kui teda kividega surnuks visati: "Issand, ära arva seda pattu neile süüks!" (Ap 7:60 – 1968 aasta piiblitõlge). Üsna ilmekalt toob siin esile I. Horward Marshall märtrisurma mineja hoiaku oma süüdistajatesse, et „need sõnad näitavad, kuidas kristlane taunib küll pattu ja sõnakuulmatust Jumalale, et kuulajaid meeleparandusele juhtida, aga peab nende pärast ka hingekarjasena muret tundma ja palvetama, et nad võiksid andeks saada“ (Marshall 2011, 158).

Näib, et varakristlikus koguduses juba mõisteti seda, et meist keegi pole süütu Jumala ees,

mille tõttu me ei peaks ka keskenduma süüdistuste otsimisele, vaid kõikemuutva Jumala armu läbi andestamisele ning vastastikusele mõistmisele. Oma kirjas kogudustele kutsub ka Peetrus üles olema kained ja valvama, et mitte anda voli kuradi süüdistustele (1Pt 5:8). Aga et mitte anda voli kuradi süüdistustele, tuleb olla tõe kuulutaja. Süda, mis pole enam süüdistuste koorma all, kuulutab kartmatult Jumala tõe. Ja kui meie süda meid enam mitte milleski ei süüdistata, siis pole ka kuradil mittemingisugust võimu uskliku üle. Seepärast tuleb kindlalt usus seista ja valvata, et mitte langeda süüdlase seisusesse. Sest nii võib saada süüdlaseks Jumala ees ja siis on kuradil vaba voli inimest süüdistada. Järgnev lugu aga toobki esile selle, mis võib juhtuda, kui saatanat oma ellu sisse lastakse. Süüdlase ja süüdivuse teema tuleb väga tugevalt esile Hananiase ja Safiira juhtumis (Ap 5:1–11).

Marshalli järgi „antud loo tegelased tõid oma maatüki eest vähem raha ’apostlite jalgade ette’ kui nad olid sellest tehingust kasu saanud. Mõlemad olid sellest teadlikud ja siiski leidsid, et osa tuleb endale jätta ning mingi osa kristlaste ühiseks kasuks tuua. Teadupärast oli esimestel kristlastel kogu vara ühine (Ap 2:44; Ap 4:32). Nende süü seisnes selles, et nad teadlikult valetasid ja olid seega ka vastutavad ehk süüdivad oma teo eest. Nende süüdimõistev otsus oli väga karm, nagu antud pühakirja tekstis öeldakse, kui nad olid valetanud, siis nad „heitsid hinge” (Ap 5:5;10). Marshall väidab selle kohta järgmist, et kõnealune lugu viib meid teistsugusesse mõttemaailma kui see, milles meie elame. See on maailm, kus pattu võetakse tõsiselt ja kus Vaimu vastu tehtud patus süüdimõistetud inimene võib saada surmava vapustuse mõttest, et ta on tabust üle astunud. Alkogudus tunnistas patutegudele järgnevate tõsiste kohtuotsuste võimalikkust (1Kr 5:1–11; 11:27–32; Jk 5:14–16) ning see ongi loo taustaks. Petistest abielupaari teguviisi kirjeldatakse katsena kiusata Issanda Vaimu, st panna Jumalat proovile (nagu iisraellased kõrbes tegid, 2Ms 17:2; 5Ms 6:16), et näha, kas nad pääsevad puhtalt” (Marshall 2011, 112–116).

Kuid varakristlased, kes olid kogenud Jumala armastavat puudutust ja seeläbi leidsid oma süüdistavale südametunnistusele rahu, mõistsid ja toimisid uues jumalikus jõus Jumala poolt antud kümne käsu kohaselt ka selles osas, et kuulutasid tõe. Näiteks väidab Loren Wade, et „varakristlased nagu ka inimesed, kes käivad koos Tallega lõpuajal, mõistsid üheksanda käsu tähendust. Nende jaoks tähendas mitte olla valetunnistaja seda, et tuli olla tõe kartmatu tunnistaja. Sel moel olid nad väärivad järelkäijad Jeesusele, kes ütles: ’Mina olen tee ja tõe ja elu’ (Jh 14:6)” (Wade 2009, 116).

Ja nii elasid varakristlased oma usuelu selle sõna kohaselt, et kui meie süda meid ei süüdistata,

siis on meil julgus Jumala ees ja mida me iganes palume, seda me saame temalt, sest me peame tema kärke ja teeme, mis on tema silmis meelepärane (1Jh 3:21). W. Stott lisab siia juurde, et „Johannes näitab, milline õnnistus on omada rahumeelset südametunnistust, mis meid hukka ei mõista. See ei ole mitte ainult õnnistus iseenesest, st puhta südametunnistuse rahu, vaid just oma tagajärgedelt, milleks on ühendus Jumalaga, mis on ühelt poolt vaba ja takistusteta (parrésian), teiselt poolt aga aktiivselt püüeldud ja kogetud (pros ton theon `Jumala ees`). `Siin on osutatud julgusele, millega Poeg ilmub Isa ette, mitte sellisele julgusele, millega süüdistatav ilmub kohtuniku ette”” (John, Stott 2002, 154).

Varakristlikku kogudust iseloomustas järgmine deviis – nii ei ole nüüd enam mingit hukkamõistu neile, kes on Kristuses Jeesuses (Rm 8:1). See hoiak oli niivõrd vabastav Vana Seaduse käsumoraali hoiakust, et esimesed kristlased ei kartnud isegi selle põhimõtte nimel kannatada ja surma minna. Inimene ei pea enam tundma alalist süüd Jumala ees suutmatusest kõiki Jumala kärke järgida, vaid meid mõistetakse õigeks ehk süütuks puhtast Jumala armust. Nii ongi igaühel võimalus ja julgus minna Jumala armujärje ette, sest kõigile on avatud Jumala armuand läbi Jeesuse Kristuse (Hb 4:16).

1.4. Nüüdisaegsed käsitused süüdlasest, süüdivusest ja süütusest

Tänapäeval kasutatakse antud sõnu üsna sageli. Näiteks õigussüsteemis kasutatakse sagedasti mõisteid *süüdlane* ja *süüdivus*. Nii ÕS (*Eesti Õigekeelsussõnaraamat* 2013 internetis) kui ka *Eesti keele sõnaraamat* väljendavad antud mõisteid täiesti üheselt:

süüdlane – (kes) on süüdi

süü - süüdiolak, süüdistuse põhjus

süüdi – (milles) milleski süüdi (mõistma)

süüdlus – süüdiolak

süüdiv – vastutusvõimeline, *süüdivus*

süüdimatu – vastutusvõimetu, süüdimatus

süütus – süütuolak, ka neitsilikkus

süütu – ilmsüütu, ka neitsilik, neitsi

süüta – (kes) ei ole süüdi, süüst vaba või prii, süütu

süüime – südametunnistus

süüimetu – südametunnistusetu, hoolimatu, kohusetundetu

(*Eesti keele sõnaraamat* 2001, 769).

Eesti Keele Instituudi vanemteadur Ene Vanik selgitab, et *süüdlane* on määratletud kui „mingi süü- v. pahateo sooritanud, kahjuliku, sobimatu teo korda saatnud isik” (Vainik).

Lisaks öeldakse veel, et „süüdlane on milleski eksinu, halb v. vastaline inimene” (*Eesti keele seletav sõnaraamat* – patust).

Süüdivuse terminit kasutatakse rohkem juuras ja selle järgi mõistetakse seda kui „kuritegu toimepaneva isiku võimet oma teost iseendale aru anda ja seda juhtida. Süüdivus on kriminaalvastutuse kandmise eeldus. Vastand: süüdimatus (Eesti Entsüklopeedia - süüdivus.).

Lisaks võiks juurde lisada Novodevitšenski von Jung selgituse, et „süüdivus eeldab, et isik oli teo ajal võimeline aru saada oma teo keelatusest ja selle arusaamisest tulenevalt loobuma sellise teo toimepanemisest” (Novodevitšenski von Jung 2016, 49).

Veel kasutatakse isiku süüdivuse või süütuse hindamisel *süüme* mõistet. Süüme all mõeldakse „südametunnistust (N: Ta toimis oma süüme järgi. Järgis oma süüme häält. Seda ei lubanud teha tema süüme. Inimese süüme ise on aga kõige armutum kohtumõistja.. H. Rajamaa.)” (*"Eesti keele seletav sõnaraamat"* – Süüme).

Seega, kui me tavapraktikas kuuleme antud mõisteid, siis kohe saadakse aru, kellega või millega on tegemist. Kuigi antud mõistete puhul on tegemist juriidiliste terminitega, kohtame neid sageli ka igapäevaselt tavasuhtluses. *Süüdlaseks* peetakse seda, kes on kellegi või millegi vastu eksinud. *Süütu* aga see, kes ei ole kellegi või millegi vastu eksinud. *Süüdiv* aga on vastutus- ja teovõimeline isik, kes siis ka vastutab oma tegude ja sõnade eest kas siis kirjutatud või kirjutamata reeglite alusel.

2. SÜÜDLASE KOHTLEMISEST VANATESTAMENTLIKUL AJASTUL

2.1. Vanatestamentlikud pühakirjatekstid süüdlasest, süüdivusest ja süütusest

Vastavad heebreakeelsed mõisted:

שׂוֹאֵן – süü, *süüdlane*, süüohver

חַטָּא – patustama, eksima, märgist mööda laskma, eksisamm (seejuures on ülekaalus isegi ettekavatsematu ja läbimõtle mata tegevus, nagu tänapäeva maailma viib põhja – autosõit, investeerimine, ostlemine)

חַטָּאָה – patt, patuohver

עוֹן – patt, kuritegu, raske eksimus, patu tagajärjed, ärataganemine

עוֹלָה – ebaõiglus

פְּשָׁע – (see on seotud rohkem suhtega) leping, abielu, lubadus võib saada murtud ja siin on teised isikud alati puudutatud. Olukord on viltu, tõde on muutunud valeks, väärtus on muutunud väärtusetuks ja see puudutab kõiki

חַטְּוֹת – terviklik, lõpetatud, täielik, kõlblik, vaga, rikkumatu. Eesti Piiblis sageli tõlgitud ka "süütu". On ka väljendeid, kus mõnele "süüle" eelneb artikkel "ei", st tal ei ole seda süüd (Jürma, 2. september 2017).

VT lugeja võib kohata mõisteid *süüdi/süüdlane* ja *süütu* üsna sageli. Peamiselt võib neid mõisteid kohata neis VT tekstides, kus on toimunud mingi tegu, millele on antud hinnang, kas mõista inimene süüdi või tunnistada ta süütuks. Või siis püüab keegi tõestada oma süütust Jumala ees. Süüdivuse mõistet VT-s ei kohta, kuid kaudseid viiteid antud mõiste kasutamisele on küll.

Sõnatüvega *süüdi* on VT alljärgnevad kirjakohtad: 1Ms 42:21; 2Ms 22:8; 5Ms 19:16; 5Ms 25:1; 2Sm 24:17; 1Kn 8:32; 2Aj 6:23; Esr 4:6; Ii 9:29; Ii 10:15; Ii 15:6; Ii 16:8; Ii 31:35; Ii 32:3; Ii 34:17; Ii 34:29; Ii 40:2; Ii 40:8; Ps 5:11; Ps 34:22; Ps 34:23; Js 50:9; Js 59:4; Jr 18:19; Tn 3:8; Tn 6:25; Am 2:8; Mi 1:5; Sk 3:1

Sõnatüvega *süüdlane* on VT alljärgnevad kirjakohad: 5Ms 25:1; 5Ms 25:2; 1Kn 8:32; 2Aj 6:23; Ii 10:7; Ii 15:20; 2Mak 13:4; 2Mak 13:6

Sõnatüvega *süütu* on VT alljärgnevad kirjakohad: 1Ms 20:5; 2Ms 23:7; 5Ms 19:10; 5Ms 19:13; 5Ms 21:8; 5Ms 27:25; 1Sm 19:5; 2Sm 3:28; 2Sm 4:11; 1Kn 2:31; 2Kn 21:16; 2Kn 24:4; Ii 4:7; Ii 9:20; Ii 9:21; Ii 9:23; Ii 9:28; Ii 17:8; Ii 22:19; Ii 22:30; Ii 27:17; Ps 10:8; Ps 15:5; Ps 24:4; Ps 26:6; Ps 73:13; Õp 1:11; Õp 6:17; Õp 21:8; Ül 5:2; Ül 6:9; Jr 2:34; Jr 2:35; Jr 3:11; Jr 7:6; Jr 11:19; Jr 19:4; Jr 22:3; Jr 22:17; Jr 26:15; Tn 6:23; Jl 4:19; Jn 1:14

Sõnatüvega *ebaõiglus* on VT alljärgnevad kirjakohad: Jr 22:13; Jr 23:10.

Nagu juba eelpool sai öeldud, ei ole sõnatüvega *süüdiv* VT-s mitteühtegi kirjakohta. VT käsitleb seda teemat kaudselt.

2.2. Vanatestamentlik käsitlus süüdlasest

VT käsitleb *süüdlase* teemat üsna laialdaselt. Tegelikult on VT *süüdlase* käsitlemisel väga otsekohene. Tõstaksin siin esile perikoopi Ps 51:1, 4–7. Selle teksti järgi toimub eksimine üksnes Jumala vastu. Seega sisaldab antud tekst ka palvet, et Jumal võiks puhastada palve esitajat süüteost. M. Saali järgi „antud Vana Testamendi näites nimetab laulik pattu inimese süüteoaks, eksimuseks üksnes Jumala seaduste vastu. Vanas Testamendis väljendatakse „patu“ mõiste abil eelkõige eksimist Jumala vastu” (Saal 2012, 13).

Teine kirjakoht, mis minu arvates üsna hästi tõstab esile VT suhtumist süüdlasesse, on Õp 21:8. Seal on öeldud, et *süüdlase* tee on kõver, aga *süütu* eluviis on õige. Antud põhimõtte järgi süüdlane, kes ei arvesta Jumala poolt antud korralduste ja reeglitega, ei jõua mööda kõveraid teid sihile, vaid ta eksib pimeduses. Kuid Helmut Ockert`i arvab, et „kes püüab teostada Jumala tahtmist, kes tema tahte kohaselt elab, see hoidub kõrvale patu rumalusest ja eksitavaist teedest” (Ockert 1993, 97). Seega VT järgi on *süüdlane* see, kes ei ela tema tahte kohaselt ega hoidu kõrvale patu rumalusest ning eksitavaist teedest.

Veel üks viide, kuidas VT-s suhtuti süüdlasesse, selle võib leida Viienda Moosese raamatust. Täpsemalt öeldes antud raamatu 17. peatükis, kus Mooses selgitab, kuidas õigust mõistma peab ja kes seda tegema peavad. Toora kommentaarides on öeldud, et Mooses alustab sellest, et „kohtunikud ja ametnikud peavad olema ametisse pandud igas linnas. Edasi jätkab ta kinnitustega ebajumalateenimise lubamatusest ja paneb paika õiged protseduurireedlid ning õiglase protsessi käigu süüdlaste hukkamõistmiseks kividega surnukspildumise läbi (17:2–7).

Kindlustamaks, et ebajumalateenistuse süüdistus oleks tõestatud, pidi asi olema põhjalikult uuritud ning süü pidi tõestatud olema kahe või kolme tunnistaja ütluste abil. Kui aga üleastumist oli pealt näinud ja sellest teatanud vaid üks inimene, siis süüdistatavat hukata ei tohtinud. Veelgi enam – tunnistajad, kes ebajumalateenimist pealt olid näinud, pidid esimestena kivi viskama (salmid 1–7). Taolise lihaliku rahva puhul, nagu seda oli Iisrael, pidi taoline protseduur kindlustama, et hukatud inimene oli ka tõepoolest sooritanud teo, mida talle süüks pandi, ja et kurjusest kantud tegu enam ei korduks” (Toora kommentaarid). See, kas inimene on süüdi või süütu, pidid kahe tunnistaja valgel välja selgitama preestrid või ametisse seatud kohtumõistjad.

Seega süüdlasesse suhtuti karmilt, sest Issanda soov ja soovitus oma rahvale kätkes sõnumis, et „nõnda eemalda kurjus enese keskel“. Samas võib järeldada seda, et „VT järgi 5Ms 25:1–3 nõuab ühiskonnalt õiglast kohtumõistmist. Süüdlane olgu süüdi ja süütu õigeks mõistetud. Iidses Iisraelis ei peetud ebainimlikuks süüdimõistetud kurjategijale füüsilist valu tekitada, selles ei leitud olevat midagi erakordset või julma. Vastupidi, seda peeti ohvri õiglusejanu rahuldamiseks, kasulikuks hirmutamaks teisi, et keegi ei tahaks midagi samasugust korda saata, ja toomaks kurjategijat ennast teadmisele, et patt ja kuritegu kutsuvad esile valu ja kannatusi” (Toora kommentaarid).

Siiski oli kannataja poole õiglusejanu rahuldamisel ka teine eesmärk – sarnaselt kaasaegse vanglasüsteemi kinnipeetavate isoleerimisega oli vaja kurjategija isoleerida ühiskonnast, et ta ei kahjustaks teisi inimesi ja ohvrit ennast. Isoleerimine toimus kividega surnuks viskamise läbi, oma teo eest hüvitamise või varjupaiga linna põgenemise läbi. Ja vastavalt toimepandud teo raskusele, mõisteti inimene süüdi või tunnistati süütuks.

2.3. Vanatestamentlik käsitus süüdivusest ja süütusest

VT-s on juttu ka *süüdivusest* ja *süütusest*. Kuigi otseselt süüdivuse terminit VT ei kasuta, ei tähenda see siiski seda, et pühakirjas nende mõistete tähendused puuduvad. *Süütusest* on pühakirjas mitmes kohas juttu, samas kui *süüdivusest* otseselt piibel ei räägi.

VT ei tunne sellist juriidilist terminit nagu *süüdivus*. Näib, et süüdivuse mõiste arenes aja jooksul ja süüdivuse fenomen tekkis alles peale pattu langemist. Seda mõtet jagab ka M. Kand selgitades, et „pattulangemine kuradi kavaluse tõttu põhjustas käsust üleastumise, mis viis

esialgse õigluse (iustitia originalis) kaotusele. Seetõttu tekkis, kuna täiuslikkus oli loomulik, inimese totaalne rikkumine. Esialgse õigluse asemele asus pärispatu läbi (peccatum originis) süüdivus ja kalduvus kurjusele (concupiscentia). Sellega langeb inimene ajaliku ja igavese karistuse alla. Surm kuulub vahetult patu juurde. Surm on käsu rikkumise tagajärg” (Kand 2010, 22).

Samas tähenduses toetab inimese täiuslikkuse loomulikkust ja süüdivuse hilisemat teket Sannikov, väites et „esimesed inimesed olid loodud puhtalt ja süütult ja neil polnud mitte mingeid takistusi suhtlemisel Loojaga. Nende loomuses polnud võitlust vaimu ja liha vahel ja mitte seepärast, et vaim pidi järele andma liha nõrkustele vaid seepärast, et ebatäiuslikkust ja patuseid ihasid lihas polnud. Aadama vaim juhtis liha, kuid ei käsutanud teda, aga liha omakorda ei pidanud tunda orjastatust vaimu ees. Aadamas oli täielik sisemine harmoonia – tema soovides polnud isegi patu varjundit ja need ei muutunud himudeks ning hirmu, depressiooni ja loomalike instinktide hääl olid talle täiesti tundmatud. Mõnes mõttes olid esimesed inimesed surematud, mitte ainult sellepärast, et nad ei saanud surra, vaid seepärast, et nad polnud võimelised surema ja nad tõepoolest ei surnud, kuna surm ei omanud nende üle võimust kuni selle ajani, mil patt neisse sisenes” (Санников 2012, 83).

Nagu eelpool sai juba mainitud, on VT-s üsna palju juttu *süütusest*. Näiteks öeldakse Ps 24:3–5 järgmist: *Kes tohib minna Issanda mäele ja kes tohib seista ta pühas paigas? See, kes süütu kätelt ja puhas südamedelt, kelle hing tühja ei himusta ega vannu pettuseks. Tema saab õnnistuse Issandalt ja õiguse oma Jumalalt, kes on tema pääste*. Kui enamus kirjakohti VT-s räägivad sellest, et kas inimene on süüdi või süütu Jumala ees, siis antud kirjakoht toob esile, milline on Jumala hoiak selles küsimuses. Süütu ehk patuta on see, kes arvestab jumalapoolsete moraalsete nõuetega. Süütu ei tee teisele kurja, ei mõtle teise kohta kurja. Tema hing taotleb igavikulisi vaimseid väärtusi, mitte ei aja taga tühja kaduvat mateeriat. VT järgi on süütu see, kes ei peta teisi, ennast ja Jumalat ja on täitnud kõiki Jumala poolt antud nõudeid ja korraldusi. Süütu on süüdlase vastand.

Ja VT käsituse järgi ootab Jumal meilt süütust. Aga kas on sellist inimest maa peal, kes on täiesti süütu – selles osas Psalmist toob välja Jumala hoiaku – *Issand vaatab taevast inimlaste peale, et näha, kas on mõistlikku, kedagi, kes otsib Jumalat. Kõik nad on taganenud, üheskoos on nad läinud raisku; ei ole kedagi, kes head teeb, mitte ühtainustki* (Ps 14:2–3). O. Olviku tõlgitud materjalides on sama psalmi kohta öeldud, et „neid mõtteid mõtlevad kõikide aegade tõsiselt mõtlevad inimesed. Olles pühas mures Jumala asja eest, tundub neile nende oma

ajastu kõige rikutumana. On nad ju selle pahedega pidevas ja nende oma arvates lootusetus võitluses. See kõik viiks paratamatult meeletehetele, kui mitte tõotused tulevikule ei tõstaks kõrgemale oleviku raskustest, ja homileetilises mõttes ütleb Diedrich, et kui elatakse Jumalas, siis nähakse maailma Jumala seisukohalt, kogu maailm näeb täiesti teisiti välja kui muidu” (Olvik 1959, 18). Ja W. Stott leiab antud Psalmi juures, et „psalmisti südametunnistus ütleb neile (Jumalata „meeletule”), et kui Jumal tõuseb kohut mõistma inimese üle, siis keegi ei pääse hukkamõistust. ’Kui sina, oo Issand, ei seisa vastu kurjusele, kes siis seisaks?’ Siit ka palve: ’Ära tule kohut mõistma oma teenri üle, sest mitte ükski elav inimene pole sinu ees õige’ ” (Stott 1993, 54). Siis juurde võiks juba viitena lisada UT sõnumi – *sest kõik on pattu teinud ja ilma jäänud Jumala kirkusest* (Rm 3:23).

2.4. Vanatestamentlik käsitlus hukkamõistu väärivatest süütegudest

VT-s oli väga selgelt piiritletud, millised teod on hukkamõistu väärivad. Eriti on Moosese raamatus loetletud süüteod, millele järgnes Jumala kohtuotsus. Ja seda kohtuotsust pidid täide viima seatud ametiisikud Iisraeli rahva hulgast.

VT-s suhtuti Jumala seaduste vastasesse käitumisse väga karmilt. Peamiselt 10 käsu alusel otsustati VT ajal, kas inimene on süütu või süüdi. John lisab, et „kümnest käsust esimene kuni neljas käsitlevad meie käitumist Jumala suhtes. Viies kuni üheksas käsk käsitlevad käitumist teiste inimeste suhtes ja kümnes käsk meie mõtteid” (J. John 2006, 15). Ja kuidas süüdlast kohelda, selle kohta võime lugeda täpsemaid juhtnööre teisest, kolmandast ja viiendast Moosese raamatust. Millised süüteod väärivad hukkamõistu ja millised mitte, selle kohta kehtisid veel mitmesugused korraldused ja seadused.

Kuidas toimus süüdimõistmise protseduur, selle kohta võib lugeda Toora selgituste osas viienda Moosese raamatu kohta, et „iga raske kuriteo puhul peaks rakendatama täpselt samasugust õigusemõistmise protseduuri, nagu kirjas 4Ms 35:30 – surmamine toimus tunnistajate ütluste järgi. Ka ükskõik millise teise kuriteo puhul, väärrib siis süüdlane surma või mitte, ei tohi teda süüdi mõista vähemalt kahe tunnistaja ütlusteta (5Ms 19:15)” (Toora kommentaarid).

Hukkamõistu väärivate tegude kohta on öeldud Viienda Moosese raamatus näiteks valetunnistuse andmises, et „kui keegi leiti süüdi olevat valetunnistuse andmises, ’siis tehke

temaga samamoodi, nagu tema kavatses teha oma vennaga ... elu elu vastu, silm silma vastu, hammas hamba vastu, käsi käe vastu, jalg jala vastu' (salmid 18–21), see tähendab, talle mõistetav karistus pidi vastama tema poolt kavatsetud kurjale. Ka selgitatakse siinkohal karmide karistuste eesmärki – et need oleksid hoiatuseks samasuguste kuritegude sooritamise eest tulevikus (20. salm). Ja õiglaselt mõistetuna nad teenivadki seda eesmärki” (ibid.).

Lisaks oli dekaloogis ehk 10 käsus antud israeliitidele hoiatus, et mina, Issand, sinu Jumal, olen püha vihaga Jumal, kes vanemate süü nuhtleb laste kätte kolmanda ja neljanda põlvni neile, kes mind vihkavad (2Ms 20:6). Antud nõue järgnes sellele, kui teises käsus anti korraldus, et Jumala kõrval ei tohi olla muid jumalaid, keda kummardada. Jumala käskudele mittekuuletumine võrdub seega ebajumalakummardamisega. Siinkohal selgitab J. John, et „ebajumalakummardamine on see, kui miski – mis iganes – hakkab Jumalat tema keskselt positsioonilt välja tõrjuma. Ebajumal on mistahes asi, mille me saame ülaltoodud lausetes sõna „Jumal” asemele panna. Proovi panna sinna asemele „vara”, „karjäär”, „puhkusereisid”, „sport”, „muusika”, „seks” või mida iganes. Just see ongi ebajumal. Ebajumal on see, mille nimel inimesed elavad. /---/ Ebajumalad niisiis on asjad, mis ahvatlevad meid eemale ainusidemest Jumalaga. Ebajumala teenimine on võrreldav abielurikkumisega” (John 2006, 257. 263).

Elava Jumala kummardamine hoiab inimest moraalselt tasakaalus, ebajumalakummardamine viib inimest moraalselt tasakaalust välja ning põhjustab teiste käskude rikkumist ja Jumala ees süüdlaseks jäämist. Ebajumalate kummardamine paratamatult põhjustab selle, et inimene läheb vargile, tapab teise ja himustab teise vara, naist või meest. Aga kui inimene on keskendunud elava Jumala kummardamisele, siis teda ei seo need maised kaduvad asjad. Inimene on rahul selle kõige juures, mis ta omab, sest see on justkui temale Jumala poolt antud üksnes laenuks, inimene ei pea seda enda omaks. Ebajumalakummardamine tekitab inimeses alalist rahuolematust, kartust ning tänamatust, mis viib patustamisele. Elava Jumala kummardamine aga toob hinge rõõmsa rahulolu ja tänulikkuse ning annab julguse ka tuleviku perspektiivis, mis ulatub lausa kuni igavikuni välja.

Seega Jumala korraldusele/korraldustele mitte kuuletumine võis inimese jätta süüdlaseks Issanda ees kuni järgnevate põlvkondadeni välja. O. Tärgi sõnul teatas Jumal, et „vanemate patud või vourused mõjutavad nende laste saatust. See võib äratada meis protesti. Miks peab üks inimene kannatama teiste süü pärast? Miks peaksid lapsed kannatama vanemate pattude pärast? Aga niisuguses maailmas me elame. Ühe inimese patud mõjutavad teiste saatust.

Perekonnas kannatavad lapsed oma joodikust isa või ema pattude pärast. Aga ka vanemate voorused mõjutavad laste saatust. /---/ Kõigest sellest järeldame, et me ei ole nii sõltumatud iniviidid, nagu mõnikord arvatakse. Saame osa oma perekonna, ühiskonna ja kogu inimkonna käekäigust. Elus tasutakse meile isiklike teenete eest, kuid lisaks sellele antakse veel midagi, mida me ei ole ära teeninud. Mõnikord antakse meile head, kuid teinekord ka kurja, rohkem küll head kui kurja. /---/ Teine käsk nõuab Jumala vaimulikku teenimist. Seal, kus on oht, et inimene hakkab kummardama Jumala asemel mõnda kuju või pilti, on parem Jumalat teenida ilma nendeta, kui ohverdada oma usu puhtust. Keelust üleastuja arvestagu Jumala karistuse tulekut talle endale ja neile, kes tema süü pärast ja tema eeskujul teevad sedasama. See käsk on antud ka hoiatuseks meile, et me mõtleksime oma pattude tagajärgedele uue põlvkonna elus” (Tärk 1990, 21–22. 23).

VT-s mõisteti hukka alljärgnevad teod:

Isikute vahelised süüteod: *Ja kui keegi lööb maha mõne inimese, siis karistatagu teda surmaga!, Ja kui keegi teeb viga oma ligimesele, siis tehtagu temale, nagu tema tegi.* 3Ms 24:17,19.

Seksuaalset laadi süüteod: *Mees, kes magab oma isa naise juures, paljastab oma isa häbeme; neid mõlemaid karistatagu surmaga, nende peal on veresüü!* 3Ms 20:11.

Kui mees magab mehega, nagu magatakse naise juures, siis on nad mõlemad teinud jäledust; neid karistatagu surmaga, nende peal on veresüü! 3Ms 20:13.

Meest, kes ühtib loomaga, karistatagu surmaga ja loom tapetagu! 3Ms 20:15.

Kui naine ligineb mõnele loomale, et sellega paarituda, siis tapa naine ja loom: neid karistatagu surmaga, nende peal on veresüü! 3Ms 20:16.

Korrale allumatus või valitsejale mitte alistumine: *Igäiks, kes paneb vastu su käsule ega kuula sinu sõnu kõiges, mida sa meid käsid teha, surmatagu! Ole ainult vahva ja tugev!* Jos 1:18.

Ennustamise või spiritismiga seotud süüteod: *Kui mehes või naises on „vaim” või „tarkus”, siis karistatagu neid surmaga; nad visatagu kividega surnuks, nende peal on nende veresüü!* 3Ms 20:27 .

Ebajumalateenimine: *Kui su keskel mõnes su väravaist, mis Issand, su Jumal, sulle annab, leitakse mees või naine, kes teeb, mis kuri on Issanda, su Jumala silmis, rikkudes tema lepingut, kes läheb ja teenib teisi jumalaid ja kummardab neid, päikest või kuud või kõiki taevavägesid, mida ma olen keelanud, ja sellest teatatakse sinule ja sa kuuled seda, siis kuula hästi järele, ja vaata, kui see on tõsi, asi on kindel, seesugust jõledust on Iisraelis tehtud, siis vii see mees või naine, kes seda kurja on teinud, välja oma väravate ette, olgu see mees või*

naine, ja ta visatagu kividega surnuks! 5Ms 17:2–5 .

Jumala pilkamine: Ja kes pilkab Issanda nime, seda karistatagu surmaga; terve kogudus visaku ta kividega surnuks! Olgu võõras või päriselanik, kes Nime pilkab, surmatagu! 3Ms 24:16.

Hingamispäeva mitte pühitsemine: Pidage siis hingamispäeva, sest see on teile püha; kes seda rikub, seda karistatagu surmaga; sest kes siis iganes tööd teeb, selle hing kaotatagu oma rahva seast! 2Ms 31:14.

Kuus päeva tehtagu tööd, aga seitsmendal päeval on täielik hingamispäev, Issanda püha; kes iganes hingamispäeval tööd teeb, seda karistatagu surmaga! 2Ms 31:15.

Isa või ema mitte austamine: Kes lööb oma isa või ema, seda karistatagu surmaga! 2Ms 21:15.

Kes neab oma isa või ema, seda karistatagu surmaga! 2Ms 21:17.

Kes iganes neab oma isa ja ema, seda karistatagu surmaga: ta on neednud oma isa ja ema, ta peal on veresüü! 3Ms 20:9.

Abielu rikkumine: Meest, kes abielu rikub abielunaisega, meest, kes abielu rikub oma ligimese naisega, abielurikkujat meest ja abielurikkujat naist karistatagu surmaga! 3Ms 20:10.

Ebajumalale lapse ohverdamine: Ütle Iisraeli lastele: Iga Iisraeli last või võõrast, kes asub Iisraelis, kes annab mõne oma lastest Moolokile, karistatagu surmaga; maa rahvas peab tema kividega surnuks viskama! Mina ise pööran oma palge selle mehe vastu ja hävitan tema ta rahva seast, sellepärast et ta on andnud oma lapse Moolokile, millega ta on roojastanud minu pühamut ja on teotanud minu püha nime. Kui maa rahvas niisuguse mehe puhul, kes annab oma lapse Moolokile, oma silmad tõesti kinni pigistab teda surmamata, siis pööran mina ise oma palge niisuguse mehe ja tema suguvõsa vastu ning hävitan nende rahva seast tema ja kõik, kes hoora viisil teda järgides on hoora viisil järginud Moolokit. 3Mo 20:2–5.

Piirimärkide nihutamine: Ära nihuta paigast oma ligimese esivanemate poolt pandud piirimärki su pärisosas, mille sa pärid maal, mille Issand, su Jumal, annab sulle pärida! 5Ms 19:14–17.

Valetunnistuse andmine: Kui valetunnistaja astub üles kellegi vastu, süüdistades teda mõnes üleastumises, siis astugu mõlemad mehed, kes on riius, Issanda ette, preestrite ja neil päevil olevate kohtumõistjate ette. Ja kohtumõistjad kuulaku hästi järele, ja vaata, kui tunnistaja on valetunnistaja, kes on valet tunnistanud oma venna kohta, siis te peate temaga talitama nõnda, kuidas tema mõtles talitada oma vennaga. Nõnda kõrvalda kurjus enese keskelt! 5Ms 19:16–19.

Inimese tapmine: Kes lööb maha karilooma, andku asemele, aga kes lööb maha inimese,

surmatagu! 3Ms 24:21.

Antud juhul tuleb aga tähele panna seda, et „teo toimepanija pääses karistusest vaid siis, kui surm oli tõesti põhjustatud tahtmatult (4Mo 35:15). Pühakirjas tuuakse mitu näidet kirjeldamaks, mis tõesti võiks olla „õnnetusjuhtum” (ja mis võib mitte üldsegi kokku langeda inimese arusaamaga õnnetusest). Selle alla saavad kuuluda mittekavatsuslik, hoolimatu ja ka teadmatu käitumine (5Ms 19:4). Näitena võiks tuua olukorra, kus tapja on visanud kivi, **teadmata**, et ta võib sellega kedagi tabada (võrdle 4Ms 35:23), või on mingil teisel viisil **kogemata** loonud olukorra, millega kaasneb teise inimese surm (vaata näiteid 5Ms 19:5; 4Ms 35:22). Teisalt, kui teo kordasaatja oli eelnevalt ohvrit **vihanud**, siis pidi ta hukatama (5Ms19:4, 6, 11; 4Ms 35:20–21). Aga samuti ka siis, kui ta oli ohvrit **tahtlikult** löönud kas siis kivi, nuiaga, või mõne rauast tööriistaga, isegi ilma teda eelnevalt vihkamata (4Ms 35:16-18), peeti tema tegu surma väärivaks” (Toora kommentaarid).

Samas võis VT järgi kogemata teise inimese tapnud isik ka põgeneda varjupaiga linnadesse. Kuid siinkohal tuleks tähele panna seda, et „üleüldse ei peetud kogemata toimepandud tapmist mingiks süütuks teoks, sest süüdlane, tahtis ta seda või mitte, oli ikkagi teise inimese surma põhjustanud. Tegelikult patuks peetakse selle puhul hooletust, sest õigete ettevaatusabinõude rakendamisega oleks saanud surmajuhtumit vältida. Süüdlane pidi kõigest hoolimata ikkagi ühte varjupaigalinnadest põgenema ja seal ootama ametisoleva ülempreestri surmani. Juhtus ta sellest linnast lahkuma, oli veritasu nõudjal õigus ta tappa. Nii võis teadmine, et hooletus võib kaasa tuua kui mitte lausa kohese surma, siis vähemalt pikaajalise redutamise mingis võõras linnas, sundida inimesi enamale ettevaatusele. Muidugi võis surma põhjustaja ükskõik millisesse varjupaigalinna pelgupaika otsima minna. Siiski otsiti varju ikkagi sagedamini sellest linnast, mis antud piirkonnale määratud oli, sest see oli lähim ja kergemini ligipääsetavam. See oli paigutatud piirkonna keskele ja selle juurde viisid sildade ja teeviitadega varustatud teed (5Ms 19:2-4)” (ibid.).

Samas tuli ette sedagi, et süüdlane jäi välja selgitamata. Sellisel juhul, kui „keegi tapeti, kuid mõrvar jäi välja selgitamata, pidi kõigepealt paika panema, millise linna jurisdiktsiooni alla lugu kuulub, ja pärast seda tegi linn kõik vajaliku süüdlase leidmiseks. Kuid kui lugu jäi siiski lahendamata, siis mingi lunastus sooritatud kuriteo eest pidi ikkagi leitama, et vältida maa rüvetamist (vaata 4Ms 35:33). Seega mõrvari hukkamise asemel pidid sündmuskohale lähima linna vanemad võtma vasika, keda veel tööks polnud kasutatud, viima selle voolava vee äärde ja murdma tal seal kaela. Mõnedes tõlgetes räägitakse ka pea maharaiumisest. Selle järel pidid

linnavanemad vasika kaela kohal käsi pesema, niimoodi oma süütust kinnitades ja lunastust taotlede (salmid 1-9). Üht teist erilist sorti vasikat, ehk niinimetatud punast vasikat, kasutati samuti puhastusrituaalide tarbeks (võrdle 4Ms 19:2). Ning veel üheks näiteks, kui laialt oli antiikmaailmas levinud komme oma süütuse tõestamiseks avalikult käsi pesta, võib tuua Pontius Pilatuse, kes samuti end käte pesemisega Jeesuse mõrvast süütuks kuulutas (Mt 27:24). Voolav vesi aga võis maa rüvetatuse sümboliseerida minema kanda” (ibid.).

Samas võib antud hukkamõistu väärivatest tegudest järeldada, et kogemata võis toimuda inimese tapmine, mille tõttu oli teo tegijale ka mõningane mööndus ja lahendus pelgulinnade näol. Kuid teised süüteod pole küll kogemata sündinud, need on kõik ikka toimunud tahtlikult, mille tõttu ka kehtis korraldus, et selliste tegude tegijad tuleb surmata. Selle kõige kaudu ilmneb, et Jumal nõudis taga õiglust ja Jumal teadis väga hästi, et enamus süütegude taga on lihtne inimese kangus ja rikutus.

C. H. Macintosh on öelnud selle kohta veel, et „kas räägitakse kogemata tapnule halastamisest või kohtust meelega tapnu üle – kõikjal pidi täidetama Jumala õigluse nõudeid ning hoitama Tema au. Kogemata kuritöö toime pannud tapjat ootas halastus, süüdlast aga õiglase kohtu halastamatu otsus. Me ei tohi kunagi silmist lasta Jumala valitsuse vääramatut õiglust. Võime seda ka kõikjal näha, kui me seda paremini tunnetaksime, siis oleks meil Jumala iseloomust õigem ettekujutus. Võtame näiteks sõnad: 'Su silm ärgu andku temale armu!' Kes on need sõnad öelnud? Jehoova. Kes on käskinud need üles kirjutada? Püha Vaim. Mida need sõnad tähendavad? Kurjuse halastamatut hukkamõistu. /---/ Kui tahtlik tapja oleks üritanud varjuda pelgulinna, mille Jumal oli määranud juhuslikule tapjale, siis oleks õigusemõistja käsi tema peale langenud ja ta halastamatult surma mõistnud” (Macintosh 2002, 713).

VT-s võib Jumala suhtumist süütegudesse välja lugeda veel prohvet Jeremija sõnadest: „Kui meie süüteod tunnistavad meie vastu, siis, Issand, toimi meiega oma nime kohaselt! Sest meie taganemisi on palju, me oleme pattu teinud sinu vastu“ (Jr 14:7). Kui inimese süüteod tõesti tunnistasid tema enda vastu, siis pidi ka iga inimene kandma kogu oma süüteo raskust. Selles väljendus Jumala kõikehõlmav õiglus.

2.5. Erisused süüdlase kohtlemisel vanatestamentlikul ajastul

Kuigi VT lugedes võib jääda mulje, et Jumal on karm ja nõuab üksnes karistust ning kättemaksu süüdlase suhtes, võib siiski leida Jumala armu ja halastust süüdlase suhtes ka VT-s. Olgu ära toodud mõni näide sellest: Jumala halastus Niinive osas, Hoosea ja tema naine

(Prohveti abielu hooraga kui Iisraeli truudusetuse võrdpilt), hoor Rahabi peale halastamine jne. Seega võib siingi järeldada seda, et Jumal käsitles igat isikut või olukorda täiesti eraldi ja iseseisvalt. Jumal vaatas iga isiku peale individuaalselt ning Jumal arvestas süüdlase väljaselgitamisel igat üksikjuhtumit eraldi. Jumal oli ja on kõigis oma otsustes ja tegudes õiglane (Ps 7:12; Ps 25:8). Samas arvestati ka inimese süümega ehk kuidas inimene ise oma teosse suhtus.

Ühes Pärnu Immaanueli koguduse jutluses leitakse, et „patuse korralekutsumisel oli juutluses pikk traditsioon. Eesmärgiks ei olnud venna kogukonnast väljaheitmine, vaid tagasivõitmine koos Jumalale meelepärase korra taastamisega. Tõsise põhjenduse puhul võis igaüks Iisraelis 30 päevase karistuse välja kuulutada, enamasti tegeles sellega aga kohus. Karistust võis kuu võrra pikendada. Pärast kahekordset pikendust võis karistust teravdada. Kui keegi pandi karistuse alla, siis ei tohtinud keegi talle neljast küünrast lähemale tulla. Seega oli lauaosadus sellise inimesega sama hästi kui välistatud. Suurem karistus tähendas majanduslike sidemete katkestamist karistatuga. Iga karistuse vorm oli ülevaadatav ja ei tähendanud karistatu lõplikku sünagoogist väljaheitmist. Eesmärgiks oli karistatud patuse pöördumine” (Kogudus on vastutuse, andestuse ja eestpalvete paik).

Ka judaismi traditsioonis ei tohtinud süüdlase üle kohut mõista omakohtuga, vaid sellega tegelesid kohtumõistjad. Rienecker ja Maier selgitavad siinjuures, et „kohtumõistja tegutses Issanda ülesandel nagu kunagi Mooses ja Joosua. Tema ülesanne oli tavaliselt piiritletud kohaga, tema amet kehtis ainult suguharu (Rahvas oli teadupärast jaotatud kolme rühma: Ida-Jordanima sugharud, Lääne-Jordanima sugharud ning keskosa sugharud ja Juuda sugharud Kaananima sugharud) mingi osa tarvis. Seega võime eeldada, et ühel ja samal ajal võis olla enam kui üks kohtumõistja” (Rienecker, Maier 2011, 314).

R. Võsu täpsustab Iisraelis toimunud kohtumõistmise erisusi järgnevalt, et „enne seda, kui Jeesus lähenes oma õpetuse kõige tähtsamale osale, armastusele, võttis ka tema vaatluse alla inimkonna ühe vanima õigusemõistmise põhimõtte. Silm silma vastu, hammas hamba vastu! Kohtumõistmise sümboliks on ikka olnud kaalud. Selles põhimõttes väljendub süüteo ja karistuse tasakaalustamine kõige selgemini. See seadus on kirja pandud kõige vanemas seaduste kogus, 'Hammurabi koodeksis' (2285–2242 eKr), seega juba Aabrahami ajal. Sama põhimõtte on kolmel korral Vanas Seaduses antud kohtunikele juhendiks: 2Ms 21: 23-25; 3Ms 24:19j.; 5Ms 19:21. Niisugust põhimõtet on peetud metsikuks ja tooreks, kuid seejuures tuleb arvestada mõnda asjaolu: 1) See tasakaalupõhimõtte rakendamine oli siiski armuseaduse

alguses, sest sellega piirati metsiku kättemaksu põhimõtet. Kui üks suguharu oli teinud teisele suguharule või mõne sellele liikmele kahju või ülekohut, siis mindi ühiselt neile kätte maksma. Seda tehti võimalikult raskesti, kusjuures kannatasid ka paljud süüitud. See tekitas omakorda kättemaksu ning tulemuseks oli mõttetu ja verine teineteise hävitamine. 2) See seadus polnud antud arvete õiendamiseks isikutele omavahel, vaid see oli põhimõtteline juhend kohtunikele. Kui kellelegi oli tehtud ülekohut või kahju, siis tõusis sellest vihkamine. Aga mehe viha ei tekitata õigust Jumala ees (Jk 1:20). Sellepärast oli juutidel isiklik kättemaks vihahoos keelatud. 'Sa ei tohi mitte kätte maksta ega viha kanda oma laste vastu ja pead oma ligimest armastama kui iseennast. Mina olen Jehoova!' (3Ms 19:18). 'Ära ütle mitte: ma tahan kätte tasuda! Oota Jehoovat, siis saadab ta sulle abi!' (Õp 20:22). 3) Kohtud pidid seda seadust rakendama, et kuritegusid ära hoida. Selle seaduse põhjenduses öeldakse: 'Nõnda saada ära kurjus enese keskelt! Sellest kuulgu ka teised ja kartku, nõnda et nad kunagi ei tee niisugust kurja asja su keskel' (5Ms 19:19 jj). Karistuse üks põhimõtteid on ikka olnud, et see oleks hoiatuseks ja hirmutuseks teistele. 4) Ei ole teada, et juudid oleksid seda seadust sõnasõnaliselt rakendanud. Varsti asendati kahjutegemine rahatrahviga. Selleks oli välja töötatud vastav seaduste kogu, kus trahvide suurus oli kindlaks määratud. Kehalise vigastuse puhul pidi süüdlane maksma raviga seotud kulud. Raskemate juhul võidi süüdlane võla katteks müüa orjaks. 5) Kui keegi oli kogemata inimese surmanud, siis kättemaksu vältimiseks olid seatud sisse pelgulinnad, kus võidi saada kaitset kättemaksja eest. Peale selle oli veel teisi seadusi, mis nägid ette karistuse kergendamist ja armuandmist" (Võsu 2014, 187–188).

Vaimulik ja teoloog Andrus Norak leiab, et „piibellik (vanatestamentlik) vaade õigusele rajaneb retributsioonile. Karistus on proportsioonis kuriteo tugevusega. Peamiseks rõhuasetuseks on siiski mitte süüdlase karistamine, vaid standardite alalhoid, mis kogukonda valitsevad. Moraalne kord rõhutab suhet õigete suhete ja kogukonna hea käekäigu vahel. Karistusel oli kaks eesmärki – karistada, aga ka lepitada, ehkki prevaleeris esimene" (Norak).

Samas leiab ka Ermo Jürma, et „läbi VT kõlab refräänina: 'Halastaja ja armuline on Issand, pikameelne rikas heldusest'. Jumal ei taha, et ka süüdlane või õel sureks: Js 18:23–32; Hs 18:23; 33:11; 18:28. Õigusemõistmisel tunti ka vandeandmist, kus (asjatult) süüdistatav võis end vandega vabaks rääkida (2Ms 22:7–10; 3Ms 5:21–26). VT-s oli süü heastamine Seaduse/käskude kaudu reguleeritud. Sellest näeme, et tõelise meeleparanduse juurde kuulus patukahetsus ja süüteo heastamine kahjukannatajale, niipalju kui see mõttekas ja võimalik oli (3Ms 5:23; 4Ms 5:7–8). Seal ei oodatud eneseõigustust (Ma ju ei võinud teada..., see polnud

küll minu poolt õige, aga ka sina... tema tõukas mind sellele teole...). Heastamise eesmärk oli teha head isikule või kogukonnale, kellele oli kahju tehtud. Seejuures tuli viimsena austada Jumalat, mitte ennast heast küljest esitleda” (Jürma, 2. september 2017).

Kokkuvõtteks veel niipalju, et kuna süüdlase hukkamõistu väärivate tegude algallikaks oli 10 käsku, siis 10 käsust lähtusid kõik teised toora käsud ja korraldused ning õigusmõistmine VT ajal. J. John ütleb selle kohta veel, et „kümme käsku on niisiis põhiliselt selleks, et meil oleks Jumalaga õige vahekord” (J. John 2006, 298). Ja sellele vahekorra suhtele anti VT õiguslik hinnang ka selle läbi, et süüdlane mõisteti süüdi ja süütu õigeks. Ja kuigi öeldakse pühakirjas, et „Hea on Issand kõigile ja tema halastus on üle kõigi tema tegude” (Ps 145:9) ja „Tema ei tee meile meie pattu mööda ega tasu meile kätte meie pahategusid mööda” (Ps 103:10), samas „Aga Issanda heldus on igavesest igavesti nendele, kes teda kardavad, ja tema õigus jääb laste lastele, neile, kes peavad tema lepingut ja mõtlevad tema korraldustele, et teha nende järgi (Ps 103:9–10).

Seega juba VT-s võib kohata Jumalat kui halastajat ja armulist Issandat. Samas ka Jumala halastus käis käsikäes tema õigluse ja karmusega ning Jumala hinnang mingi süüteo osas lähtus alati Siinai lepingust ja Moosese kaudu antud korraldustest, mis ta oli israeliitidele järgimiseks ja kogu elu korraldamiseks andnud.

3. SÜÜDLASE KOHTLEMISEST UUSTESTAMENTLIKUL AJASTUL

3.1. Uustestamentlikud pühakirjatekstit süüdlasest, süüdivusest ja süütusest

Kreekakeelsed vastavad mõisted:

ένοχος, ον – kinni peetud; süü- või karistusalne; *süüdlane* (Lepajõe 2002, 40); neetud olema
ένέχω – omama eneses, sisaldama; vimma pidama, viha kandma kellegi peale;

pass. allutatud olema; orjastatud olema.

Antud juhul on tegemist juriidilise väljendiga, see nähtub ka järgnevate kirjakohtade kaudu, kus on kasutatud sama vormelit – Mt 5:21–22 (siin toimub kolmeastmeline tõus, mille ees seaduse rikkuja peab vastutama); Mt 26:66; Mk 14:64 (antud juhul preester näeb Jeesuses surmasüüd) (Coenen jt 1986, 10).

αθώς, ον – *süütu* (Lepajõe 2002, 10).

αδικία, ας – ebaõige tegu, patt; ebaõiglus (Lepajõe 2002, 10).

άμαρτάνω – (aor. ήμαρτον, *indikatiivist erinevates vormides sageli άμαρτησ-, pf ήμάρτηκα*)
patustama, eksima, ebaõiglaselt toimima

άμαρτημα, τος *n* – patt, eksimus

άμαρτία, ας *f* – patt, eksimus;

περί άμαρτίας – ohver patu eest (Lepajõe 2002, 13).

Ralf Luther selgitab oma raamatus „Uue testamendi sõnaraamat“ sõna *patt* mõistet järgmiselt: „Kreekakeelne sõna „hamartia” tähendab õieti: eksitus, teelt eksimine. Heebreakeelne sõna tähendab: puudus või sihist kõrvale kalduma. Teine heebreakeelne sõna tähendab: kõverus, kummardus, käänak. Nagu sõna *võlg*, nii tarvitatakse ka sõna *patt* kahte viisi: ainsuses ja mitmuses. Inimese *pattude* all tuleb mõista üksikuid eksimusi, erilisi üksikjuhtumeid, kus ta kõverdab jumalikku õigust, kaugeneb Jumala ligidusest. Inimese *patu* all tuleb mõista kogu ta jumalakauget olukorda, ta tahte ebaõiget suunda, ta eksinut olekut, ta kõverat käitumist, headuse ja jõu pankrotti. Patt tähendab mõnikord ka kogu inimkonna rikutud olekut (Jh 1:29)” (Luther 1992, 167–168).

Patt teebki inimest süüdlaseks Jumala ees. Süüdlane on siis see, kes on eksinud või patustanud Jumala käsuseaduste ja korralduste vastu. Patustanu on seega süüdi milleski, mis on keelatud või taunitav. Süüdlane on see, kes käitub ebaõiglaselt õigluse suhtes. Õiglust sisaldavad Jumala korraldused ja seadused. Nende seaduste vastane käitumine on ebaõiglus Õiglase Jumala suhtes.

Sõnatüvega *süüdi* on UT alljärgnevad kirjakohtad: Mt 12:37; Mt 12:41; Mt 12:42; Mk 3:29; Lk 11:31; Lk 11:32; Lk 19:22; Jh 5:45; Jh 7:51; Jh 8:6; Jh 16:11; Ap 19:38; Ap 19:40; Ap 22:30; Ap 23:30; Ap 23:35; Ap 24:2; Ap 24:7; Ap 24:8; Ap 24:13; Ap 24:19; Ap 25:5; Ap 25:11; Ap 25:16; Ap 25:18; Ap 25:27; Ap 26:2; Ap 26:7; Ap 28:19; Rm 2:1; Rm 2:15; Rm 3:9; Rm 8:33; Rm 14:23; 1Kr 11:27; Tt 1:6; Hb 11:7; Jk 2:10; 1Pt 5:8; 1Jh 3:20; 1Jh 3:21; Ilm 12:10.

Sõnatüvega *süüdlane* on UT alljärgnevad kirjakohtad: antud sõnatüvega kirjakohti UT pole.

Sõnatüvega *süütu* on UT alljärgnevad kirjakohtad: Mt 12:7; Mt 27:4; 1Pt 2:19

Sõnatüvega *ebaõiglus* on UT alljärgnevad kirjakohtad: Ap 18:14; Rm 9:14; Jk 3:6; Rm 3:5

Sõnatüvega *süüdiv* ei ole UT mitteühtegi kirjakohta. Ka UT käsitleb seda teemat kaudselt.

3.2. Uustestamentlik käsitlus süüdlasest

Kui VT-s mõisteti süüdi inimest tegude järgi, siis UT läheb veelgi kaugemale. UT kohaselt on inimene Jumala ees süüdi juba oma mõtete tasandil. Kuigi ka VT viitas juba sellele, olgu kasvõi esile toodud Taaveti palve, kes sai juba aru, et inimese patune süda vajab muutust: *Pese mind hästi mu süüeteost ja puhasta mind mu patust! ... Loo mulle, Jumal, puhas süda, ja uuenda mu sees kindel vaim!* (Ps 51:4;12). Kuigi VT-s mõisteti süüdlane süüdi tegude alusel, mõistis juba kuningas Taavet, et patused teod saavad alguse inimese südamest ja seega viimane vajab muutust.

Jeesus oma kõnes viitas sedasama, kui ta rääkis sellest, et meie süüdimõistmine saab alguse juba mõtetetasandil: *Te olete kuulnud, et muistsele põlvele on öeldud: Sa ei tohi tappa! ja igaiüks, kes tapab, peab minema kohtu alla. Aga mina ütlen teile: Igaiüks, kes oma venna peale vihastab, peab minema kohtu alla, kes aga oma vennale ütleb: „Tola!”, peab minema ülemkohtu alla, kes aga ütleb: „Sina jäle!”, peab minema tulepõrgusse* (Mt 5:21–22). *Te olete kuulnud, et on öeldud: Sa ei tohi abielu rikkuda! Aga mina ütlen teile: Igaiüks, kes naise peale vaatab teda himustades, on oma südames temaga juba abielu rikkunud* (Mt 5:27–28).

Salumaa järgi: „Nagu tapja, kes on korda saatnud käsuvastase teo, nii peab ka vihkaja kuuluma kohtu alla: tema seespidine hoiak väärrib sama hukkamõistu kui tegu ise. Kuid mõtte ja teo vahel asetseb sõna, mida käsitatakse samasuguse realiteediga. Kui kergesti lendab vihapuhang mürgiste sõnanooltena kaasinimeste pihta! Vihaks keskendunud sõnaga kaasnev eksimus on rängem, väärribes 'Suurkohut', mille otsused on karmid ja lõplikud. Vihast ajendav sõna on alati pahatahtlik, halvustav, solvav ning alandav. Antud fraasides toodud pahad sõnad on kahtlemata vaid näited, millele tänapäevane keelepruuk võib pakkuda tuhandekordset lisa nii kvantiteedilt kui kvaliteedilt. Edasi ei kõnelda enam kohtust, vaid üleloomulikust karistusest, sõna-sõnalt tõlkides *tule põrgust*, mida eestikeelses tõlkes võib edastada traditsioonipärase *põrgutulega*. Võib-olla on mõeldud ka piltlikult *Jumala viha karistavat tuleleeki*. Antud kontekstis mõiste *geenna* tähistab kohta, kus teostub viimane kohus. Samas on ilmselt siin tegemist üksnes retoorilise võttega, et süvendada kuulajais nende eksimuste tõelise raskuse mõistmist – tavaliselt peetakse neid nii kergesti vabandatavaiks. Ei ole vahet õiglase või ebaõiglase viha vahel. Jünger ei tohi üldse tunda viha, kuna viha kandes ta eksib nii Jumala kui ka venna vastu” (Salumaa 2001, 135).

Samas siiski päris ilma vihastumata mitte üheski suhtes ei ole võimalik toime tulla. Vihastumist kui emotsiooni pole võimalik siiski vältida. Pühakirigi tunnistab, et kõik kogevad aegajalt viha kui tunnet. Kuid seejuures öeldakse pühakirjas, et kui vihastute, siis ärge tehke pattu! (Ef 4:26). Kuid inimene ei tohiks viha kanda. Kui keegi kannab viha kellegi peale, siis seda taunib pühakiri. Näiteks öeldakse, et kui me toome Jumalale oma ohvrianni ja meile meenub, et meil on kellegagi mingi lahendamata asi, siis tuleks see asi ära klaarida (Mt 5:23–24). Nii peakski järgima ka seda pühakirja nõuannet, et ärgu päike loojugu teie vihastumise üle! (Ef 4:26). Seega, juba enne seda, kui päev lõpeb, tuleks oma vastasega asi ära klaarida. Nii ei jää südamesse võimutsema pahameel ja vim, vaid armastus ja heatahtlikkus.

Sama kehtib ka sõnade kohta. Salumaa järgi: „Rutakalt lendulastud sõna, millesse me nii kergesti suhtume, ilmutab, et me ei austa kaasinimest ning hindame iseenda elu tema elust kõrgemaks. Halvustav sõna on hoop venna pihta, piste tema südamesse, mis peab tabama, solvama, hävitama. Teadlikult öeldud laimusõna rööbib vennalt avalikkuse ees tema au ja muudab ta teiste silmis põlastusväärseks, olles sihitud nii tema seespidise kui ka välise olemasolu hävitamisele. Ma mõistan sellega tema üle kohut – see on aga mõrv. Mõrvar langeb kohtu alla” (Salumaa 2001, 136).

Nii ongi Jeesuse sõnum selles, et juba meie mõttetasandil Jumal annab hinnangu, millist karistust väärt keegi on. Mõtetest ja suhtumisest saavad alguse teod. Nii peaks igäüks endaga tegelema juba rohujuure tasandil, et ära hoida halvimat, mis rikub nii inimsuhteid kui suhet Jumalaga. Mõtetest saavad alguse sõnad ja mõtted tulenevad meie südamest ja nii võibki öelda, et „inimene räägib seda, mida on süda täis”. Seega peakski igäüks endalt küsima, aga mida siis mu süda on täis? Kas südames valitseb meelegibedus või siis andestav meelsus?

Teise perikoobi puhul väidab Salumaa, et „antud kontekstis *pilku heitma*, mitte aga lihtsalt *vaatama*; seal on mõeldud mitte pidevat tegevust, vaid ühtainsat kirgesütitavat pilguheidet, mis võiks nii pilguheitjas kui selles, kellele pilk on suunatud, sütitada ebapuhtaid soove. Siin ei mõisteta hukka mitte ihaäratavat objekti, vaid põlustatakse ka ihalev pilk. Ometi ei asu Jeesus seksuaalse vahekorra suhtes ühekülgsel askeetlikul seisukohal: nõude rangus kaitseb ühelt poolt seadusliku abielu puutumatus ja pühadust, teiselt poolt mõistab aga hukka ning keelustab kõik võimalused seksuaalsuse avaldamiseks väljaspool abielu. Jumala tahte kohaselt on seksuaalne vahekord kahe inimese vaheline asi. Iga kõrvalekaldumine rüvetab selle ranget omavahelisust ja on seega ka eksimus Jumala tahte vastu” (Salumaa 2001, 140–141).

Leian, et Salumaa järgi antud juhul tuleks mõista seksuaalsuse avaldumist väljaspool abielu taunitavat seksuaalset läbikäimist vastassugupoolega. Kuigi seksuaalsus avaldub näiteks kasvõi soolisuses väljendudes kasvõi riietusega, ei tohiks siiski pühakirja mõistes seksuaalsust tavainimsuhtes rõhutatult esile tõsta himude ärritamiseks. Kuri himu, mille on põhjendanud ihalev pilk ja mis viib keelatud seksuaalaktini, võib põhjustada süüdlaseks jäämist Jumala ees.

Seega UT käsitlus süüdlasest on palju sügavam ning läheb veel kaugemale, kui VT aegne mõistmine süüdlasest. Süüdlaseks võib jääda Jumala ees ka oma väära hoiaku, mõtete ja sõnade pärast. Mt 12:37 öeldakse lisaks: „sest su sõnadest mõistetakse sind õigeks ja su sõnadest mõistetakse sind süüdi.” Samas leian, et Jumala hoiak on alati selline olnud, nagu Jeesus seda teemat käsitles ja avardas. Lihtsalt enamus inimesi seda ei mõistnud, vaid need VT aegsed isikud, kes olid Jumalale väga lähedal.

Lisaks veel on seepärast väga oluline silmas pidada seda, millised on inimese hoiakud, mõtted ja sõnad, kuna sellest sõltub ka igäühe igavikuline perspektiiv. Ehk siis, kui südames on pahatahtlikkus, andestamatus, vim, kadumus või kuri himu ligimese suhtes ja inimene läheb igavikku sellise hoiakuga, siis pühakirja järgi võetakse inimene Jumala kohtus vastutusele

juba oma südamehoiaku tõttu. Ja sellest sõltub, kas igavene õndsus või siis igavene karistus.

3.3. Uustestamentlik käsitlus süüdivusest ja süütusest

Süütuse teemat käsitleb UT vähem võrreldes VT-ga. Leian, et see tuleneb ka sellest, et UT rõhub rohkem sellele, et meie teod ei tee meid Jumala ees süütuks. UT kohaselt ei sõltu meie süüitus Jumala ees enam meie tegudest vaid Jumala armust ja halastusest (Ef 2:8–9).

VT süütuse retributsiooni kontseptsioon asendub UT-s restoratsiooni süütuse kontseptsiooniga. Kui VT keskendus sellele, kuidas patust karistada, kuna Jumala õiglus nõudis eksinu vastutusele võtmist läbi karmide meetmete, siis UT keskendub rohkem sellele, kuidas taastada halastuse läbi oma suhet Jumala ja kaasinimestega vaatamata inimlikule eksimusele Jumala ja kaasinimeste vastu. VT järgi süütu pool pidi kätte tasuma sellele, kes oli ülekohtu teinud, või siis ülekohtu tegija pidi oma kahju hüvitama tehtud kahju suuruse ulatuses. Samas, kannatanu ehk süütu pool peaks UT järgi andestama talle tehtud kahju ja lausa armastuses teenima seda, kes on kurja teinud.

Avo Üprus ütleb selle kohta järgmist: „Inimene on see, keda Jeesus tahab puhastada kõigist kihtidest, mis teda katavad. Tema jaoks ei määra suhtumist sotsiaalne roll või positsioon ühiskonnas. Ta loob oma rahvast nii sünagoogis Pühakirja seletades, haigeid tervendades, kohtuprotsessis osaledes, ise kohtu all olles ja veel ristil rippudes. Tema omad on need, kes teda usaldavad. Siin on Nikodeemus, Sakkeus, Maarja Magdalast, naine kaevul ja kahetsev rõõvel ristipuul. On need, keda ta kas ligioleku, õpetuse või toitmise teel tervendas ja puhastas, ning kes vastasid talle usaldusega. Pole kedagi, kes oleks liiga halb olemaks inimene Jeesuse silmis. Võõraste vastuvõtmine, haigete, nälgivate ja vangistatud inimeste toetamine ja hooldamine, tervendamine, toitmine ja vabastamine on missioon, mille ta jätab oma rahvale (Mt 25). Ta ei võta ära individuaalset vastutust, aga ta lisab selle kaasvastutuse põhimõtte” (Üprus 2000, 93).

Edasi väidab Üprus taastava õiguse ehk restoratsioon kohta järgmist, et „eriti selgelt tuleb see esile Rooma kirjas: Sellepärast, oh inimene, kes kohut mõistad, ole sa kes tahes, ei ole sul mingit vabandust! (Rm 2:1). Sama mõte tuleb esile ka Rooma 14:10. Solidaarsus patustega, 'sest kõik on pattu teinud ja Jumala aust ilma', annab ka kindla lootuse armule (Rm 2:21) ja selles sisalduvale vabadusele (Rm 6:14). Paulus rõhutab, et väline seaduse täitmine ei

tee veel juudiks (loe: õigeks) ja et alles südame ümberlõikamine annab soovitud tulemuse (Rm 2:28–29). Seaduse täitumine on armastuses, mis ei tee kurja (Rm 13:9-10). Sotsiaalprogramm on nõrkade toetamine, kättemaksust loobumine ja needjate õnnistamine (Rm 12)” (Üprus 2000, 93–94).

Antud teema tõstatub üles ka Matteuse ev 12:7, kus Jeesus ütleb vastuseks variseride etteheite peale seda, kui jüngrid hingamispäeval viljapäid noppisid ja sõid, et kui te oleksite mõistnud, mida tähendab: Ma ei taha ohvrit, vaid halastust, siis te ei oleks mõistnud hukka süütuid. Salumaa ütleb selle kohta, et „on olemas miski, mis Jumala tahtel on suurem ja võimsam kui igasugune käsk ja selle inimlikud tõlgendused. Sellega osutub Jeesus täielikuks vastandiks käsuõpetusele ja käsuõpetajatele, esindades ning teostades Jumala armastusekäsku inimese vastu” (Salumaa 2001, 348).

Järelikult UT lähenemine süütusele on kaugelt erinev, kui VT aegne käsitus antud valdkonnas. UT käsituse kohaselt ei sõltu inimese süütus enam inimlike kriteeriumide järgi, vaid see kuulub Jumala otsuse valdkonda. UT tõdeb, et inimene on siin ekslik ja puudulik, kuna Jumal näeb palju sügavamale inimese sisse. Ja UT kohaselt inimese süütus sõltub sellest, kas ta võtab vastu Jeesuse Kristuse või lükkab teda tagasi. Seda mõtet kinnitab ka 1Jh 5:9–12. Seal tuuakse esile, et Jumala tunnistus on suurem ja kaalukam, kui inimeste tunnistus ja kellel on Poeg, sellel on elu. Aga kellel Poega pole, sellel pole elu. Inimese süü või süütus sõltub seega Inimese Poja ehk Jeesuse Kristuse vastuvõtmises või tagasilükkamises.

Arvestades eelpool öelduga võib järeldada seda, et inimese süüdivus sõltub sellest, kas inimene võtab vastu või lükkab tagasi Jumala armupakkumise, mis on ilmutatud Jeesuses Kristuses. Süüdivuse puhul võetakse arvesse inimese teadlikkus Kristuse lunastustööst kogu maailma ja igäihe isiklike pattude pärast. Kui inimene lükkab tagasi Jumala armupakkumise, siis ta langeb retributsiooni õiguse alla, mis mõistab inimese hukka vastavalt tegudele. Aga kui inimene võtab vastu Jumala armupakkumise, siis kehtib tema jaoks taastava õiguse ehk restoratsiooni kontseptsioon. Süüdlasel on võimalik saada süütuks lepituse kaudu andestuse, heastamise läbi, nii kaasinimeste kui ka Jumalaga. Salumaa ütleb selle kohta, et „evangeelne tee tagasi Isa juurde teostub süü andekssaamises. See on süü lõplik lahendus Jeesuses Kristuses, meie Issandas” (Salumaa 2003, 65).

UT põhimõtte järgi toimub süüdlase õigeks mõistmine ja süütuse taastamine püha ja õiglase Jumala ees meeleparanduse ja Jeesuse Kristuse vastuvõtmise läbi oma ellu ja südamesse.

Muudel juhtudel jääb inimene igavesti süüdi oma pattudes, „sest taeva all ei ole antud inimestele ühtegi teist nime, kelle läbi meid päästetaks” (Ap 4:12).

3.4. Uustestamentlik käsitlus hukkamõistu väärivatest süütegudest

UT järgi mõistetakse inimene süüdi või õigeks selle alusel, millised on mõtted, tunded ja hoiakud. Antud peatükk püüab seda teemat lähemalt käsitleda.

Nagu juba sai eespool öeldud, algab uustestamentlik hukkamõist peale meie mõtetest. Sest mõtetest ja sisemisest hoiakust sünnivad teod. Seepärast juhib Jeesus tähelepanu juba sellele, et tuleb tähele panna ka seda, mis inimese hinges ja peas toimub, ning kuidas see mõjutab inimest tervikuna. Jeesus juhtis tähelepanu ka sellele, et eelkõige tuleb ennast puhastada seestpoolt (Mt 23:26). Sest meie sisemisest hoiakust mõistetakse meid hukka või õigeks.

Meelis Allsalu järgi: „Kristliku moraali seisukohalt aga ongi oluline inimese mõttemaailm, kus asuvad tema isiksuse juured. Kõrvuti sõnaga *patt* kohtame Uues Testamendis mõistet *liha* (kreeka keeles *sarx*), mis tähistab eelkõige patuseid soove. Nende võitmist peab kristlik moraal samuti väga oluliseks ja see on kindlasti raskem, kui patustest tegudest loobumine” (Allsalu, 49). Samas ütleb ka Robert Võsu järgmist: „Jeesus ütleb, et abielurikkumise vältimiseks tuleb pidurdamist alata kõlvatutest mõtetest ja himustavatest pilkudest hoidumisest (Mt 5:28). Piir ei ole niisiis halvas teos, vaid varem, juba südames. Seal on halba kõige kergem pidurdada” (Võsu 1996, 165).

Kiri Galaatlastele toob meile esile järgmist: „Lihaliku loomuse teod on ilmsed, need on: hoorus, rüvedus, kõlvatus, ebajumalateenistus, nõidus, vaen, riid, kiivus, raevutsemine, isemeelsus, lõhed, lahknemised, kadetsemine, purjutamised, prassimised ja muu sarnane, mille eest ma teid hoiatan, nagu ma varemgi olen hoiatanud, et need, kes midagi niisugust teevad, ei päri Jumala riiki“ (Gl 5:19–21). Thurēn'i järgi on „himude tulemused või ilmnemisviisid 'liha teod', mis pole sugugi kõik 'teod' selle sõna tavalises tähenduses, need võivad ju ilmned ka pahatahtliku suhtumise või õelate sõnadega. Antud juhul on Paulus oma ristimisõpetuses loetlenud neid ilmseid, kergesti tuntavaid pahesid, mis võivad kohtupäeval Jumala lasteks vastuvõetuid takistada kätte saamast neile tõotatud pärandit, Jumala riiki” (Thurēn 1997, 71).

Samas lisab UT alljärgnevad Jeesuse sõnad: „Mis inimesest välja tuleb, see rüvetab inimest, sest seest, inimese südamest, tuleb välja halbu arutlusi, hooramist, vargust, tapmist, abielurikkumist, ahnitsemist, kurjust, kavalust, liiderlikkust, kadedust, pühaduseteotust, kõrkust, rumalust – kõik need pahed tulevad seest välja, ja need rüvetavad inimest” (Mk 7:20–23). Taas tahaks siinkohal esile tuua Salumaa mõtteid, et „ekslik tegu kasvab välja inimese sisemusest: vihakandmisest võrsuvad tapmised, ihalemisest abielurikkumised. Siingi avardab Jeesus käsunõude eksimuse algmeteni, mis otsekui umbrohu juured kätkevad inimliku hingeelu teadlikes ning teadmatuis sügavusis. Tänapäeva süvapsühholoogia pakub Jeesuse seisukohale tugevat kinnitust” (Salumaa 2001, 141).

Seega pühakirja kohaselt väärivad hukkamõistu kõik lihaliku loomuse teod ja kõik see, mis inimese seest ehk südamest väljapoole tuleb. UT rõhutab, et inimene ei peaks tähelepanu pöörama üksnes välisele usukommete järgimisele, vaid eelkõige sisemisele südamehoiaku olukorrale. Sest sellest lähtub elu, nagu ütleb pühakiri Õpetussõnades 4:23, ja selle alusel, milline on meie südame olukord, mõistetakse inimene õigeks või süüdlaseks.

UT rõhuasetus tugineb seega sellel, et ennast tuleb distsiplineerida juba alates sellest, milline on inimese südamehoiak oma kaaslase suhtes. Iseloomu vooruslikkuse arendamine saab alguse südamest, välistades üksnes käsumoraalist tulenevat käitumise korrigeerimist. Lihaloomuse distsiplineerimisest on vähe kasu, kui ei arvestata vaimuloomuse distsiplineerimise vajadusega. Seda rõhutab ka apostel Paulus öeldes, et kehalisest harjutusest on vähe kasu (1Tm 4:8). Paljudel juhtudel tehakse head nägu, kuid süda on seest täis surmavat mürki oma ligimese suhtes. Pühakiri ütleb siinkohal: tõmba palk välja esiti oma silmast (Mt 7:5). Seega pühakirja ja Jeesuse õpetuse järgi algab karakteri vooruslikkuse arendamine meie südamest. Inimese südame hoiakut pannakse taevast tähele. Seda võib täheldada kirjakohtas Mt 5:23–24, kus räägitakse ohvrianni toomisest Jumalale. Selle järgi ei võetagi meie ohvriandi Jumala poolt vastu, kui on ligimesega mingid lahendamata asjad.

Edu või ebaedu ligimesega lävimisel ja Jumalaga palves suhtlemisel sõltub seega sellest, milline on inimese sisemine vaimumaaailm. Sest varem või hiljem saab avalikuks südame hoiakust tulenev tegelik suhtumine ja selle läbi leiab aset ka suhete rikkumine kaaslasega ning süüdlaseks jäämine nii oma ligimese kui Jumala ees. Kuid seda on võimalik vältida, kui oma südant häälestada vaid heale ja positiivsele oma kaaslase suhtes ehk südames peab valitsema *philia* või lausa *agapē* hoiak oma ligimese suhtes igas olukorras ja mis iganes pingetes või suhete staadiumis.

Jumal lähtub iga inimese õigeks- või hukkamõistmisel sellest, milline on iga indiviidi hingeline olukord hoiakute osas oma ligimese suhtes. Seepärast soovitabki apostel Paulus tähele panna iseennast ja (pühakirjas sisalduvat) õpetust (1Tm 4:16), et pääseda aegade lõpul Jumala suurel kohtupäeval hukkamõistmise otsuse alla langemast.

4. SÜÜDLASE SÜÜDIVUS JA SÜÜTUKS SAAMINE UUSTESTAMENTLIKUS KÄSITUSES

4.1. Jeesuse eeskju süüdlase kohtlemisel

Jeesus kohtles eksinut diametraalselt erinevalt, kui tegid seda kirjatundjad ja variserid. Selle kohta leiame UT mitmeid näiteid.

Kui me vaatame, kuidas Jeesus kohtles süüdlast, siis erines see suuresti sellest, kuidas VT aegne arusaam süüdlase kohtlemisest oli. Üsna ilmeka näite võib selle kohta leida Jh 8:1–11. Selles loos tõid variserid ja kirjatundjad Jeesuse juurde abielurikkumiselt tabatud naise. Moosese seadus käskis sellise teo puhul inimest kividega surnuks visata. Kuna selline nõue tulenes seadusest, siis tulidgi antud küsimusega Jeesuse juurde, et mida tema kostab selle juhtumi puhul. Seaduse rikkumine oli aset leidnud ja nii pidi toimuma nüüd ka õigusemõistmine. Variserid lootsid leida Jeesuse vastu süüdistusmaterjali ja seada Jeesus dilemma ette. R.V.G. Taskeri järgi: „Kui ta oleks tunnistanud nende õigust naist juutide Seaduse järgi kividega surnuks visata, oleks see olnud väljakutse Rooma võimudele, kuna roomlased olid jätnud surmanuhtluse mõistmise ainuõiguse endale” (Tasker 2002, 117).

Edasi leiab Tasker, et „Jeesus on juutide kavatsustest täielikult teadlik. Ta teab, et variserid kaitsevad küll innukalt õigust, kuid mitte ’tunnetuse kohaselt’. Nende püüdega pidada Seaduse kirjatähte ei kaasne tõe tunnistamine enda olemuse ja vahekorra kohta Jumalaga. Nad näevad selgesti teiste pattu, on aga pimedad oma patu suhtes. Olles alati valmis hukka mõistma ja patusteks kuulutama kõiki, kes Seadust ei pea, ei näe nad, et nende eneseõigus on patt. Innukad avastama, kas Jeesus jagab nende entusiasmi moraaliseaduse suhtes, mõistes surma sellest üleastujad, ei tea nad, et neil endil tuleb surra, et saada päästetud. Nad arvavad, et nad pole sellised nagu teised, kuigi Jumal on oma palge neist tegelikult ära pööranud” (ibid., 118).

Kuid imekspandav on Jeesuse reaktsioon, mis oli tegelikult üsna ootamatu ka süüdistajatele.

Selle kohta ütleb taas Tasker järgmist: „Jeesus ei teata, kas ta tunnustab juutide Seadust või Rooma võimude tegevust juutide surmanuhtluse enda pädevusse jätmist. Ta ei mõista hukka ka naist. Oma tahtmatusest kohut mõista kummardub Jeesus ja otsekui ei kuuleks ta neid. Kui variserid küsimust kordavad, ajab Jeesus enese taas sirgu otsekui kohtuotsust kuulutades, selle asemel aga, et naist hukka mõista, mõjuvad ta sõnad hoopis silmakirjalike süüdistajate südamesse tungiva mõõgana. 'See, kes teie seast on patuta, visaku esimesena kivi!' (7). Kui Jeesus taas kummardub ja tema sõnad määratud ülesande täidavad, tunnevad need, kes seda ütlesid, et püüda teda lõksu ja saada alust tema süüdistamiseks (6), end ise süüdi. Ent need, kes olid kuulnud ta sõnu, lahkusid üksteise järel, alates vanimast (9). Kui Jeesus end taas sirgu ajas ja nägi, et kõik naise süüdistajad ja potentsiaalsed surmamõistjad on läinud, lausus ta sõnad, millega osa lõpebki: 'Minagi ei mõista sind surma. Mine, ja siitpeale ära tee enam pattu!' (11)'' (Tasker 2002, 118).

Antud loos Jeesus viitas seega sellele, et needsamad variserid ja kirjatundjad on ka süüdlased, kuigi võib-olla mitte küll väliselt, siis oma mõtete ja kujutluste tasandil küll. Jeesuse küsimus oli kui naelapea pihta. Seega süütuid oma mõtete tasandil pole, igauks, kaasaarvatud tolle aja usujuhid, on patustanud oma mõtetes ja meeltes. Jeesus esitas abielurikkumises süüdistajatele seetõttu taolise küsimuse, et ka nemad tuleksid enesetunnetusele, et nemadki pole Mooses Seaduse ees päris süütu. Kuid naise suhtes võib märgata ääretut armu ja uue lootuse ning võimaluse andmist.

Samas ütleb Jeesus Mt 5:20, et kui teie õigus ei ole märksa suurem kui kirjatundjate ja variseride oma, siis te ei saa taevariiki! E. Salumaa: „Tõenäoliselt mõeldakse selle all kogu inimese usulis-kõlbelist eluhoiakut, mis mahutab endasse nii tema vahekorra Jumalaga kui ka kaasinimestega. Milles see 'parem õigus' seisab, seda selgitab kogu Mäejutlus. Uus eluhoiak, mis johtub käsunõude õigest mõistmisest, peab kvalitatiivselt erinema kirjatundjate ja variseride harrastatud usulis-kõlbelisest eluhoiakust: viimase formaalne moraal ja välispidine vagadus tähendab üksnes 'lubjatud hauda' (23:27), võltsvilja, mida võis kanda puu, milles volasid vanad 'halvad' mahlad. Neil puudus osadus Jumalaga, mis on võimalik vaid Jeesuse läbi. Kuigi variserid ja kirjatundjad olid ka innukad käsutegude tegijad, toetub jüngrite õigus sellele alusele, mis teistel puudub: nende õigus teeb 'paremaks' Jeesuse enese saavutatud õigus. Jüngrite õigus on Kristuse õigus'' (Salumaa 2001, 131).

Seega, mis kasu on käsuseaduse alusel tulenevast õigusest, mis jätab inimese Jumala ees alati süüdlaseks. Asi on veelgi tõsisem, sest R. Võsu leiab, et „kõigi inimese püüdluste ja

saavutuste üle on surma vari“ (Võsu 1996, 44). Sest käsuseadusest tulenev õigus viib inimese surma. Ükskõik kuidas ka inimene ei püüaks järgida käsuseadust, leiab ta ikka ennast olukorras, et on käsuseaduse ees süüdlane ja seega ka surma väärt.

Kuid Jumal kohtleb süüdlast Kristuse taastava õiguse läbi ehk restoratsiooni kontseptsiooni alusel. See on õigus, mis ütleb kes iganes patusele – Mine ja ära tee enam pattu. Käsuseadusest tulenev õigus ei päästa, sest mitte keegi ei suuda käsuseadust täielikult täita. Päästab Kristusest tulenev õigus, sest ta annab uue lootuse ka siis, kui käsuseadus mõistab inimese hukka. Kuid sellegipoolest ütleb ka Kristusest tulenev õigus, et nüüdsest tuleb elada uut moodi ja mitte patustada ehk siis mitte astuda enam käsuseaduse vastu. Sest ka Jeesus ütles, et ei ole tulnud Seadust või Prohveteid tühistama, vaid neid täitma ja kes nendest Seadustest midagi tühistab, seda peetakse ka taevas meeles (Mt 5:17–19).

4.2. Evangeeliumi tähendusrikkus ja mõju süüdlase kohtlemisele

Evangeeliumid, kus võib näha Jeesuse eeskuju süüdlase kohtlemisel, on mõjutanud paljusid Kristuse järgijaid läbi kogu ajaloo. Samas on see ka mõjutanud lootusetut süüdlast või süüdlasi motiveerides neid oma eluga uuesti alustama ja evangeeliumi kohaselt elama.

Evangeeliumi tähenduslikkust ja mõju süüdlase kohtlemisele võime leida minu arvates mäejutlusest. Sest Mäejutlust on nimetatud ka uueks Taevariigi põhiseaduseks. Pigem saaks öelda, et ta on taevariigi põhiseaduse laiendatud tõlge. Sest Jeesus ütles sageli kuulajatele, et „Te olete kuulnud ... aga mina ütlen Teile“ (Mt 5:21–48). Samasugust kõnepruuki kasutas Jeesus ka siis, kui oli juttu süüdlases kohtlemisest ja selle kohtlemise mõjust. Näiteks võib leida antud käsitust Mt 5:38–42: „Te olete kuulnud, et on öeldud: Silm silma ja hammas hamba vastu! Aga mina ütlen teile: Ärge pange vastu inimesele, kes teile kurja teeb, vaid kui keegi lööb sulle vastu paremat põske, keera talle ka teine ette! Ja sellele, kes tahab sinuga kohut käia ning võtta su särki – jäta talle ka kuub. Ja kui keegi sunnib sind käima ühe miili, mine temaga kaks! Anna sellele, kes sinult palub, ja ära pööra selga sellele, kes sinult tahab laenata!“

Antud teksti kaudu tahetakse öelda, et kuri tuleb ära võita heaga ja hoopis teistsuguse võitlusmeetodiga, kui inimesed olid harjunud. Sest sellel on hoopis teistsugune mõju süüdlasele vastandina põhimõttele silm-silma vastu ja hammas-hamba vastu. R. Võsu ütleb

selle kohta, et „armastuse võitlusmeetoditest toob Jeesus neli näidet. 1) Ta pöörab kõrva lööjale – ’ta andestab kõik’. 2) Ta jätab kuue nõudjale – ’ta kannatab kõik’. 3) Ta käib kaks penikoormat ühe asemel – ’ta loodab kõik’. 4) Ta ei pöördu ära abipalujast – ’ta usub kõik’. Neid nelja armastuse põhiomadust rõhutab ka Paulus oma armastuse ülemlaulus ja lisab usukindlalt juurde, et ’armastus ei väsi ilmiski’ (1Kr 13:7)” (Võsu 2014, 187).

Edasi väidab R. Võsu, et „Jeesusele on täiesti võõras igasugune kättemaks ja vihkamine. Selleks, et kurjategijale kätte maksta, peab laskuma tema tasemele. Kui ta on su silma välja torganud, siis peab olema küllalt toorust, et ka teisel silm välja torgata, hammas välja lüüa, käsi või jalg maha raiuda. Pealegi ei saa oma silma ega hammast sellega tagasi. Me ei kujutle, et Jeesus saaks sellega hakkama. Tema palvetas oma vaenajate eest: ’Isa, anna neile andeks, sest nad ei tea, mida nad teevad!’ (Lk 23:34). See on kristlastele alandav, kui ta laskub kurja tasumise teele. Kurjad koerad kipuvad inimese kallale ja püüavad hammustada. See oleks inimesele alandav, kui ta laskuks kápuli ja püüaks koera vastu hammustada! Jeesuse õpetuse sisu pole ka, et kurjal koeral tuleks vabalt hammustada lasta. Kurjale tuleb vastu astuda, aga ainult headusega. ’Ära lase kurjal võitu saada enese üle, vaid võida sina kuri heaga!’ (Rm 12:21)” (Võsu 2014, 188–189).

Armastusega vastamine nendele, kes on meie vastu eksinud ja süüdlased, on Jumalale meelepärasem teguviis ning see kuulub ka Kristuse taastava õiguse ehk restoratsiooni alla.

Matteus käsitleb vaenlase ehk siis süüdlase armastamist ja kohtlemist järgnevalt Mt 5:43–48: „Te olete kuulnud, et on öeldud: Armasta oma ligimest ja vihka oma vaenlast! Aga mina ütlen teile: Armastage oma vaenlasi ja palvetage nende eest, kes teid taga kiusavad, et te saaksite oma taevase Isa lasteks – tema laseb ju oma päikest tõusta kurjade ja heade üle ning vihma sadada õigete ja ülekohtuste peale! Sest kui te armastate neid, kes teid armastavad, mis palka te saate? Eks tõlneridki tee sedasama? Ja kui te üksnes vendi tervitate, mida erilist te siis teete? Eks paganadki tee sedasama? Teie olge siis täiuslikud, nõnda nagu teie taevane Isa on täiuslik!“

Taevase õiguse valdkonda kuulub ka vaenlase armastamine. See aga on ülejõukäiv põhimõte inimlikule lihale. Kuid meil tuleb arvestada sellega, et Jumal laseb päikesel paista ja vihmil sadada nii õigete kui kurjade üle. R. Võsu ütleb selle kohta järgmist: „Jeesus ütleb, et Jumal armastab kõiki inimesi, ka neid, kes Jumalat põlgavad, tema tahtmisest ei hooli ja rahuga tema käskudest üle astuvad. Taevasest puhtusest vaadatuna ei olegi Maa peal tõeliselt

õiget inimest. 'Jehoova vaatab taevast inimlaste peale, et näha, kas on mõistlikku, kedagi, kes otsib Jumalat! Kõik nad on taganenud, üheskoos on nad läinud raisku, ei ole kedagi, kes head teeb, mitte ühtainsatki!' (Ps 14:2,3). Kuid kõik need inimesed on Jumala loodud ja selles mõttes tema lapsed. Aga nad on kadunud pojad ja tütreid. Tal on kaastunne nende pärast ja sellepärast 'tema laseb oma päikest tõusta kurjade ja heade üle ja laseb vihma sadada õigete ja ülekohtuste peale'" (Võsu 2014, 211).

Edasi küsib R. Võsu, et kuidas suudavad Jumala lapsed oma vaenlasi armastada? Siinkohal leiab Võsu, et „kõigepealt on tarvis omada usku armastuse jõusse. Peab uskuma, et valgus võidab pimeduse, headus on tugevam kui kurjus ja armastus suudab võita vihkamise. Kui on tegemist vihamehega, vaenlasega, siis see tähendab võitlust. Üks peab võitma ja teine kaotama. Missuguste relvadega astume kurjusele ja vihkamisele vastu? Kas samasugustega, millega kurjus kipub meile kallale? Ei. Vastupidi, me astume võitlusse taevariigi relvastuse – headuse ja armastusega. 'Kui nüüd sinu vaenlasel on nälg, siis sööda teda; kui tal on janu, siis jooda teda; sest seda tehes kogud sa tuliseid süsi tema pea peale. Ära lase kurjal võitu saada enese üle, vaid võida sina kuri ära heaga!' (Rm 12:20,21). /---/ Nagu Jumal on oma vaenlasi võitnud armastusega, nii peame ka meie nii tegema. /---/ Armastuse võit on kahekordne: vaenlane hävitatakse ja võidetakse endale sõber. /---/ Kuid just vaenlaste armastamises pühitseb armastus oma suurimaid võite. Mida innukamalt keegi meid vihkab, seda suuremat armastust ta vajab" (Võsu 2014. 212–214).

Seega evangeeliumi kohaselt tuleb süüdlast kohelda armastavalt. Sest nii on võimalik vaenlane võita ja Kristusest tuleneva taastava õiguse läbi saab suhe taastatud nii kaasinimese kui ka Jumalaga. Vihkamine ja inimlik kättemaks viib ummikusse, aga kurjale headusega ja armastuse tegudega vastamine murrab katki kurjuse teraviku meelevaldalla ning peatab inimvihkamise lõputu jada. Armastuse vahenditega saab süüdlane võidetud palju tõhusamalt Jumalale, kui lihalike inimlike vahenditega. UT armueetika on palju tõhusam vaenlase võitmisel kui VT käsumoraal.

4.3. Süüdlase kohtlemisest uustestamentlikus koguduses

Uustestamentlik ehk kristlik kogudus peaks lähtuma uustestamentlikest printsiipidest süüdlase kohtlemisel. Kristlik kogudus tegelikult puutub väga sageli kokku süü ja süüdlase teemaga.

Antud teema usulises ringkonnas jookseb läbi nii horisontaalselt kui vertikaalselt ehk Jumala ja inimeste suhetes. Ja kuna süüdlase teema on kristlikus koguduses väga aktuaalne, vajas see käsitlemist ja lahti mõtestamist apostlikul koguduse ajastul ja vajab käsitlemist ka kaasaegses koguduses.

UT koguduses võime süüdlase kohta leida alljärgnevaid juhtnööre Mt 18:15–17. Seda teksti sageli võetakse aluseks, kui on küsimus koguduses patustamisest ja kuidas siis süüdlast kohelda: „Aga kui su vend peaks patustama, siis mine, noomi teda nelja silma all! Kui ta sind kuulab, siis oled sa oma venna tagasi võitnud. Kui ta sind aga ei kuula, siis võta enesega veel üks või kaks, sest kahe või kolme tunnistaja suu läbi on kindel iga asi. Aga kui ta on neile sõnakuulmatu, siis ütle kogudusele! Aga kui ta isegi koguduse sõna ei kuula, siis olgu ta sulle nagu pagan ja tõlner!“

Pärnu Immanueli koguduse jutluses teemal – kogudus on vastutuse, andestuse ja eestpalvete paik – öeldakse, et „Jeesus ei ütle: 'Vaata mööda ja ära ütle midagi!' Ta ütleb: 'Kui sa juba midagi halba näed, siis ütle selle kohta midagi!' Kui sa juba kaasinimeste juures midagi kahetsusväärset näed, siis räägi sellest nendega. See Jeesuse üleskutse on meile tõsiseks proovikiviks. Väga raske on väljendada ebameeldivat tõde. Veelgi raskem on asjaosalisele seda tõde otse välja öelda: 'Sa teed vea!' Jutt ei ole siin ju mingist veast, vaid patust koguduses. Vend, kellest siin räägitakse, on koguduse liige. Keegi kogudusest peaks kaasa tulema, kui patustanud vennaga teist korda räägitakse. Niisiis on tegemist inimesega, kes teadlikult teeb midagi, mis ei vasta koguduse elukorraldusele. Jutt ei ole üksnes vennast ja tema süüst. Jutt on ka sellest, kuidas see patt teisi mõjutab. Jutt on patu kogukondlikust dimensioonist. Ülesanne on selge. Eksinu tuleb tuua meeleparandusele. Alguses tuleks rääkida nelja silma all, seejärel koguduse esindaja juuresolekul ning vajaduse korral üleastunu koguduse ette tuua. Seega tuleb võtta aega ja energiat, et venda aidata. Kedagi ei tohi kergekäeliselt kogudusest välja heita. Tuleb teha kõik, et vend või õde jääks osaduskonda. Üksnes siis, kui see kõigist pingutustest hoolimata ei õnnestu, peaks kogudus sellest vennast distantseeruma” (Kogudus on vastutuse, andestuse ja eestpalvete paik). Samas leiab ka Võsu, „et arvestada tuleks ka patust rikutud olukorraga. Kes näiteks võiks otsustada, kuidas patustanuga toimida? Uskliku suhtes on antud kogudusele oma vaimuliku tunnetuse alusel õigus 'siduda ja päästa'. Jeesus varustas koguduse selle õigusega, sellepärast peaks iga liige selles asjas alluma koguduse otsusele ja vaimulikule tunnetusele” (Võsu 1996, 169).

Samas leiab C. H. Macintosh, et „iga kristlik kogudus peab rangelt korda jälgima ja kurja endi

hulgast välja heitma. Kui nad seda ei tee, siis ei seisa nad Jumala koguduse alusel. /---/ Kui väljaheidetu siiralt kahetseb, peab kogudus ta oma rüppe tagasi võtma. Nii väljaheitmine kui tagasivõtmine peab toimuma terve koguduse, mitte selle üksikute liikmete otsuse kohaselt. On väga oluline, et keegi ei tegutseks terve koguduse vastu. /---/ Sellistel juhtudel on vaja kõige leebemat, õiglast karjase hoolt. Mis puutub kogudusse, siis ei maksa seda kunagi üles kutsuda tegutsema pärast väljaheitmist neil juhtudel, kui pole enam mingit päästelootust. Kogudusest väljaheitmine on kogudusele viimane, kurvastav tegevus, mis peab toimuma leinava südame ja pisaratega, eesmärgiks aga peab olema eksinu pääsemine. Koguduse korra eesmärk on pääste, mitte hävitamine” (Macintosh 2005, 533. 534–535).

Lisaks leiab Gary Wilkerson, et „armastus läheb alati sammu võrra kaugemale – ikka ja jälle. ’Aga kui ta on neile sõnakuulmatu, siis ütle kogudusele! Aga kui ta isegi koguduse sõna ei kuula, siis olgu ta sulle nagu pagan ja tõlner!’ (Mt 18:17). See viimane klausel tundub kui lõpliku hülgamisena, aga pole seda mitte. Meie teod peavad inimesele peegeldama tagasi tema patust käitumist, et ta võiks parandada meelt ja nautida taas osadust. Taoline tegutsemise jada näitab meile veel midagi. See õpetab meile, kui kaugemale on Jumal oma armus valmis minema ja mis on selle hind meile kui Tema armu agentidele. Jumala süda on alati selle poolt, et tuua kadunud lambad tagasi karja juurde. Kui kaugemale aga see arm ulatab? Jeesus ütles Peetrusele, et me peame andestama oma patustavale vennale ’seitsekümmend korda seitse korda’, mis teisisõnu tähendab seda, et nii palju, kui tarvis. Taaskord, see nõuab ’oma elu ristile panemise’ laadset armastust. See on armastus, mis ütleb: ’Olen endiselt olemas su jaoks ja ma ei kao kuhugi’. Taoline armastus nõuab Vaimu täis elu, kuna omaenese lihalikus loomuses pole me kohe kindlasti selleks võimelised” (Wilkerson).

Koguduse jaoks „pagan ja tõlner” tähendab nende kohtlemist, nagu Jeesus paganaid ja tõlnereid kohtles – ta lähenes neile kui kadunud poegadele ja tütardele armastuses, mitte viha osutades. „Ta suhtles patuste ja tõlneritega“ (Mk 2:16). Ja nii pidid tolle aja usujuhid tõdema seda, et „kogu maailm jookseb tema järele!” (Jh 12:19). Ja see kõik tõmbas kahtlemata tähelepanu Jeesusele, sest ta tegi kõik teistmoodi, kui tolle aja usujuhid. See teistmoodi tegemine väljenduski just suhtlemist nendega, kellest tolle aja usujuhid – variserid ja kirjatundjad – suure kaarega mööda läksid. Seega peaks ka kogudus püüdma tagasi võita neid, kes mingil põhjusel on tagasi langenud „pagana või tõlneri” seisusesse.

Viimaks veel on meile antud väga hea juhtnõu Lk 17:3–4: „Jälgige end: kui su vend patustab, siis noomi teda, ja kui ta kahetseb, anna talle andeks! Ja kui ta ka seitse korda päevas sinu

vastu patustab ja seitse korda sinu poole pöördub, öeldes: 'Ma kahetsen', andesta ikka talle!' Leon Morris leiab selle juures, et Jeesuse järgija peab patule igati vastu panema. Kui keegi patustab, siis ta noomib teda. See ei tähenda, et ta võtab kritiseeriva hoiaku. Kontekst rõhutab andestust. Olla kaastundlik ei tähenda olla nõrk. Ta ei saa olla ükskõikne kurjuse suhtes, mis aga ei tähenda, et ta hakkaks kellegi peale vimma kandma. Kui pahategija kahetseb, peab Jeesuse järgija talle andeks andma. Andestusel ei tohi olla piire. Kui Jeesus viitab seitsmele korrale päevas, ei mõtle ta, nagu ei tuleks kaheksandal korral enam andeks anda (Mt 18:21). Ta väidab, et andestamine peab saama harjumuseks. Maailma seisukohalt peaks seitsmekordne eksimine ühel ja samal päeval tekitama kahtluse patuse kahetsuse siiruses. See ei ole aga uskliku asi. Tema asi on andestada (Morris 2008, 323).

Nii peab prevaleerima andustus, aga mitte kohtumõistmine ja noomiv targutamine. Kahetsev süüdlane teab ise, et ta on eksinud. Kahetsuse siiruses pole meie asi otsustada, vaid see kuulub Jumala jurisdiktsiooni alla. Kas süüdlase kahetsemine oli siiras või mitte, seda näitab vaid aeg ja vaimuliku elu viljad. Kogudus on kõigi süüdlaste päralt, kes vajavad armu ja andestust Jumalalt. Ja see, mis on koguduses varjatud, sellega tegeleb Jumal, ka ebasiira kahetsejaga. Kuid siiras kahetseja armastab koguduse osadust, palvet ja Pühakirja. Tegelikult, kas ongi võimalik siiralt mitte kahetseda, kui Jumal oma piiritus armastuses puudutab patust. Siirast kahetsust polegi võimalik mängida. Meie osa on kohelda süüdlast armastavalt ja lugupidamisega ning kui Jumal oma osa lisab, siis muutuvad elud ja inimene leiab tagasitee oma Looja juurde.

4.4. Uustestamentlikud suunised süüdlase kohtlemiseks nüüdisaja koguduses ja ühiskonnas

UT suunised süüdlase kohtlemisel tulenevad paljuski sellest, kuidas Jeesus süüdlasi kohtles. Jeesuse läbikäimisest saame aimu, kuidas peaks süüdlasesse suhtuma.

Palju sellest, kuidas tuleks UT kohaselt süüdlast kohelda, on juba eelpool ära öeldud. Ja ega nüüdisaja kogudus ei erine oma olemuselt mineviku kogudusest. Issand on üks ja tema hoiak käsitletavas küsimuses on sama. Kui koguduse siseselt kehtib Issanda korraldus, et „Olge üksteise vastu lahked, halastajad, andestage üksteisele, nii nagu ka Jumal on teile andestanud Kristuses“ (Ef 4:32) ning „üksteist taludes ja üksteisele andestades, kui kellelgi on teise vastu kaebust. Nii nagu Issand teile on andeks andnud, nõnda tehke teiegi“ (Kl 3:13), siis koguduse

väliselt ja olles selle ühiskonna liige tuleb meil järgida Issanda nõuannet, et „Ärge tasuge kurja kurjaga ega sõimu sõimuga, vaid hoopis õnnistage – sest õnnistamiseks te olete kutsutud –, et ka teie võiksite pärida õnnistuse“ (1Pt 3:9) ning „Ärge makske ise kätte, armsad, vaid andke maad Jumala vihale, sest on kirjutatud: ’Minu päralt on kättemaks, mina tasun kätte’ – nii ütleb Issand“ (Rm 12:19).

Lisaks ütlevad ka Rienecker ja Maier, et „kogudusel on keelatud kohut mõista nende inimeste pattude üle, ’kes on väljas’ (1Kr 5:11j; 1Tm 5:20,24). Mitte keegi ei tohi oma vennale olla komistuskiviks või pahanduseks (Rm 14:13). Kui see aga siiski juhtub, siis peab vaimu saanud inimene selgitama olukorda eksinu (Gl 2:11;14; 1Tm 5:20) ja kahe või kolme tunnistaja juuresolekul (2Kr 13;1; 1Tm 5:19). Matteuse evangeeliumis (18:15–18) annab Issand erilise korralduse. Kui patustaja ei taha sellele alluda, tuleb ta kogudusest (1Kr 5:13) saatanale üleandmiseks (s5; 1Tm 1:20; Mt 5:22) välja heita. Eesmärk on siiski vastastikune andeksandmine (Kl 3:13) ja vennalike suhete taastamine. Seetõttu peavad ka usklike omavahelised kaebused ja vaidlused lahendatama koguduses, neid ei tule anda paganrahva kohtusse (1Kr 6:1-8). Sellega liitub Jeesuse meeldetuletus: ’Ja miks te ka iseenesest ei otsusta, mis on õige?’ (Lk 12:57) ja Pauluse üleskutse: ’Sest kui me enestest ise aru annaksime ja vastavalt tegudele otsiksime andeksandmist, siis meie üle ei mõistetaks kohut’ (1Kr 11:31). Otsustav kohtumõistmine jääb alati Issandale (1Kr 4:4), kristlane ei saa ennast ise õigeks mõista” (Rienecker, Maier 2011, 316).

Nii peab kogudus siseselt hoolitsema selle eest, et liikmete omavahelised suhted oleks korras läbi andestuse, üksteise talumise, lahkuse ja halastuse. Aga mis puutub ühiskonda väljaspool kogudust, siis siingi tuleks läbi andestava meelsuse võita nii mõnigi vastane Jumalale. Meil tuleks nii üksteist koguduse siseselt kui ka seda maailma vaadata kõikemuutva Jumala armastusega, mis sai teoks läbi Jeesuse Kristuse lepitustöö.

5. PRAKTILISED JÄRELDUSED VANA- JA UUSTESTAMENTLIKUST SÜÜDLASE KOHTLEMISEST NÜÜDISAEGSES KOGUDUSLIKUS HINGEHOIUTÖÖS

5.1. Vana- ja uustestamentlike süüdlase kohtlemise praktikate hingehoidlik mõju

VT ja UT süüdlase kohtlemise praktikad erinevalt teineteisest oluliselt. Heebrea kiri ütleb selle kohta järgmist: „Moosese Seadus ei ole ju midagi teinud täiuslikuks, asemele tuuakse aga hoopis parem lootus, mille kaudu me võime saada Jumala ligi“ (Hb 7:19).

VT aegne hingehoidlik praktika tugines retributsioonile tugineval õigusel ehk siis süüdlast koheldi üks-ühele, nii kuidas seadus eksimuste puhul kohtlemist ette nägi. Vanatestamentlik käsk ütles seda, et kui sa teed nii, siis juhtub see. Näiteks tuleb see väga selgesti esile 5Mo 28, kus räägitakse „sõnakuulelike“ õnnistusest ja „sõnakuulmatute“ needusest. See, kes oli Jumalale sõnakuulelik, seda tabasid kõikvõimalikud õnnistused. Aga kes oli sõnakuulmatu, seda tabasid kõikvõimalikud needused. Macintosh ütleb siinjuures, et „mis puutub Viienda Moosese raamatu 28. peatükki, siis jaguneb see kahte ossa. Esimeses leiame üksikasjalise kirjelduse kuulekuse tagajärgedest (s 1–14), teises sisaldub põhjalik loetelu sõnakuulmatuse tagajärgedest (s 16–28). Eriti väärib tähelepanu, et needusi kirjeldav osa on kolm korda pikem kui õnnistusi kirjeldav osa. Kogu peatükk annab selge ettekujutuse Jumalast kui maailma Valitsejast, kes 'on hävitav tuli' (Hb 12:29)“ (Macintosh 2002, 751).

Edasi selgitab Macintosh, et „Iisraeli ajaloost võivad kõik õppida, et Issand peab sõnakuulmatust karistama, eelkõige oma lunastatute puhul. Kui Ta aga ei säästa oma rahvast, milline lõpp ootab siis neid, kes Teda ei tunne? 'Surmavalda taandugu riivatud, kõik paganad, kes unustavad Jumala!' (Ps 9:18). 'Hirmus on langeda elava Jumala kätte!' (Hb 10:31). Nende kirjakohtade tähtsust on võimatu vähendada. Kõrvutades antud peatükki Iisraeli praeguse ajalooga, veendume, et nii kindel nagu on Jumala asumine jumalikul aujärjel, nõnda kindel on ka see, et varem või hiljem karistab Ta neid, kes teevad kurja. Teisiti ei saagi olla. Valitsus, mis võiks ja sooviks kurja taluda seda hukka mõistmata ja selle eest karistamata, ei ole

täiuslik Jumala valitsus. Ohtlik oleks juhinduda ainuüksi Jumala heldusele, pikameelsusele ja kaastundele rajanevatest argumentidest. Issand on tõesti, tänu Talle selle eest, õrn, hea, halastav, pikameelne ja väga armuline. Kuid Ta on ka püha, õiglane ja ustav; 'Ta on seadnud ühe päeva, mil Ta mõistab õiglaselt kohut kogu ilmamaa üle Mehe läbi, kelle Ta on määranud, ja Ta on pakkunud kõigile tõestuse sellega, et on Tema üles äratanud surnuist' (Ap 17:31)" (Macintosh 2002, 751–752).

Ja selline korraldus pidigi justkui inimest eemale hoidma käskude ja seaduste rikkumisest. Ja kui keegi rikkus Jumala poolt antud korraldust, siis sellise isiku suhtes enamasti võeti tarvitusele väga karmid meetmed. See pidi olema hoiatuseks teistele ja innustuseks selleks, et Jumala seadusi ja korraldusi järgitaks. Lisaks leiab ka Stott, et „mõnikord seatakse vastamisi Jumala armastus ja viha ning tema päästetöö ja kohtumõistmine ning väidetakse, et need on kokkusobimatud. Mõned inimesed kujutlevad Vana Testamendi Jumalat viha Jumalana ja Uue Testamendi Jumalat halastuse Jumalana. See on ebaõige vastandamine. Ka Vana Testament ilmutab teda halastava Jumalana ja ka Uus Testament kohtumõistjana. Tegelikult näitab terve Piibel, nii Vana kui ka Uus Testament, teda üheaegselt armastuse ja viha Jumalana. Piibli autorid ei ole sellepärast kimbatuses, nagu paljud kaasajal tunduvad olevat. Apostel Johannes räägib oma lugejatele, kuidas Jumal on 'nõnda maailma armastanud, et ta oma ainusündinud Poja on andnud', kuid peatüki lõpus deklareerib, et nende peale, kes ei kuula Poja sõna, jääb Jumala viha (Jh 3:16,36). Ka apostel Paulus räägib kõrvuti viha lastest ja Jumala halastusest (Ef 2:3,4)" (Stott 2000, 129).

Iisraeli ajaloost võib siiski välja lugeda seda, et alalõpmata astuti Jumala poolt antud käskudest üle, mis olid antud tegelikult selleks, et neid järgitaks ning mis pidid hoidma patustamise eest. Kuigi kirjatundjad ja variserid püüdsid käske ja keelde sõna-sõnalt järgida ning jälgisid, et ka rahvas seda teeks, siis ometigi mindi nende järgimisega absurdini leides, et väliste toimingute tegemine ongi see, mida Jumal inimeselt ootab. Jeesuski heitis siinkohal, et „häda teile, kirjatundjad ja variserid, te silmakirjatsejad, et te maksate kümnist mündist ja tillist ja köömnest ning jätate kõrvale kaalukama osa Seadusest – õigluse ja halastuse ja ustavuse! Üht tuleb teha, kuid teist ei tohi jätta kõrvale!“ (Mt 23:23).

Leian, et käsk vaid suurendas süüd, mitte aga ei vähendanud seda. Ja selleks, et seda süüd vähendada, püüti välise religioossusega näidata Jumalale meelepärast käitumist. Kuid väline religioossus viis veelgi sügavamale usulisse depressiooni. Kuigi israeliitidele pidevalt tuletati meelde, mis on seaduste ja käskude järgimise või mittejärgimise mõjud ja juudid püüdsid

Moosese Seadust ja Prohveteid järgida, polnud sellest siiski suuremat hingehoidliku kasu käitumise parandamisele.

Kuid miks see nii on? Miks käsk, mis pidi hingehoidlikult olema kasuks, on hoopis vastupidise efektiga ja hoopis suurendas süüd Jumala ees. Minu arvates võib sellele leida väga hea vastuse Rooma kirja 7. ptk-is: „Mis me siis ütleme? Kas Seadus on patt? Mitte sugugi! Kuid pattu ma poleks ära tundnud muidu kui Seaduse läbi; sest ma ei oleks himustamisest midagi teadnud, kui Seadus ei oleks öelnud: 'Sa ei tohi himustada!' Aga patt, kasutades võimalust, tekitas minus käsu kaudu igasuguseid himusid; sest ilma Seaduseta on patt surnud. Mina elasin kunagi Seaduseta, ent kui käsk tuli, siis virgus patt ellu, mina aga surin. Ja selgus, et seesama käsk, mis pidi olema mulle eluks, oli surmaks, sest patt, kasutades võimalust, eksitas mind käsu kaudu ning surmas mu käsu varal. Nõnda on siis Seadus püha ning käsk on püha, õige ja hea. Kas nüüd see hea on mulle saanud surmaks? Kindlasti mitte! Vaid patt, et ta oleks nähtav patuna, on toonud selle hea kaudu mulle surma, et patt ise saaks käsu kaudu üliväga patuseks“ (Rm 7:7-13).

O. Tärgi järgi „võib antud kirjakohas Pauluse vastuse küsimusele – mis on siis käsu otstarve? – kokku võtta nelja punktiga:

1. Patu olemasolu ilmutamine. Käsu kaudu selgub, et maailmas on ka keelatud asju. Me ei teaks seda, kui käsk meile seda ei õpeta. Väliste elukommetega võib küll Jumalat teenida, kuid mõistes kümnenda käsu nõuet, kaob rahu kohe. Näiteks käsk: 'Sa ei tohi himustada!' Väliste elukommetega võib küll olla laitmatu, aga mida peale hakata selle nõudega. Nii mõnigi kord on selle käsu täitmine üle jõu. Selle kaudu tulebki inimene patu tundmisele. Käsk täidabki selle kaudu oma püha ülesande.

2. Patu võimu ilmutamine. Käsk suudab küll patu äratada, aga ta ei suuda pattu taltsutada. See kohutav metsloom (patt) hakkab ärgates märatsema. Ärataja ise oli nõutu. Käsk 'oli jõuetu'. Käsk juhib tähelepanu halvale ja see, mis oli keelatud, muutub ihaldatavaks. Siin ilmneb patu uus omadus. Keelatud vili on magus. Aga miks ei juhtu see, et inimene hakkaks käsku täitma? Patul on inimese üle suurem võim, kui me arvata oskame. Ta ei taha mitte ainult seda, mis on keelatud, vaid talle meeldib ka häid asju halvaks pöörata. Näiteks: heale sõnale antakse halb tagamõte, abistavas teos nähakse kurja kavatsust.

3. Patu pettuse ilmutamine. Patt oskab inimest märkamatuks ära petta. Kui inimesed vaid teaksid, et see on patt, mis neile sosistab: 'Jumal ei hooli sinust. Usk ei aita sind. Jumala sõnale vaieldakse ju nii palju vastu, et seal kohe peab midagi kahtlast olema. Igal juhul, muutub su elu palju lähedamaks, kui jätad sellest usu välja'. Kui inimesed vaid teaksid, et

niisugune ongi patu pettus! Patul pole loovat jõudu, ta tekitab vaid segadust.

4. Patu tagajärgede ilmutamine. Paulus ütleb siinkohal – nõnda leiti käsusõna... mulle olevat surmaks (siin on kasutatud kr k aoristi vormi – surin ära lõplikult). Sel hetkel, kui ta käsu läbi nägi oma elu, purunes korraga kõik. See oli üllatavalt järsk. Kuidas inimene jõudis sellele arusaamisele, et surm on patu palk? Käsu läbi. Käsk näitab, milline on patu karistus ja kuhu patt meid viib. Käsul on vaid kaks võimalust: kuulutada elu selle alusel, et käsku *on* peetud, või surmaotsus sellel alusel, et käsku *ei ole* peetud. Kui käsk ei saa kuulutada elu, siis ta peab kuulutama surma” (Tärk 2002, 257–260).

Seega käsk, mis oli algul küll heaks vahendiks loodud inimese käitumise muutmiseks ja korrigeerimiseks, muudab asja hoopis hullemaks. Inimesel tekib mingi alateadlik ürgne sihilik käsuvastane käitumine. Ja nii jääb inimene süüdlaseks ja patuseks Jumala ees. Kuid see on kõik selleks, et inimene tunnetaks, kuivõrd on lootusetu tema olukord Jumala ees ja vaid üksnes puhtalt Jumala armust on päästmine võimalik, et mitte sattuda süüdlasena Jumala kohtu alla. Käsk oligi selleks, et tuua inimeses esile see vastasus, mis temas on, ja et inimene pole suuteline omast lihalikust jõust Jumala kärke täitma. Seadusest tulenev õigus ei päästnud patustanud inimest, vaid käsk suurendas veelgi rohkem inimese rikutust. Väga lihtsa näite põhjal võib väita, et kui öelda inimesele, et ära seda tee, siis inimene just tahab seda teha, mis on keelatud. Juba väikese lapse puhul võib täheldada seda, et halvad kombad tulevad kuskilt iseenesest esile. Häid kombeid aga tuleb õpetada ja harjutada läbi pika ja vaevalise kasvatusprotsessi. Inimese rikutus lihtsalt paneb teda seadusevastaselt käituma. Kuid see, mis on võimatu inimesele, on võimalik vaid Jumalale.

Seega VT koguduse süüdlase kohtlemise hingehoid erineb oluliselt UT koguduse hingehoidlikust mõjust. VT hingehoid tugines käsuseadusel, UT hingehoid tugineb armuseadusel. Siinkohal sobiks lisada Harald Põllu käsitlust sel teemal, kes ütleb, et „vana ja uue seaduse erinevus ei ole *ajalik*, vaid *olemuslik*. Vana seadus teeb ilmsiks patu – uus pattudest pöördumise. Käsk näitab pattu – arm katab kinni patud. Vana seaduse esitleja on Mooses, uue – Kristus. Sest käsuõpetus on antud Moosese läbi, arm ja tõde on tulnud Jeesuse Kristuse läbi (Jh 1,17). /---/ Vana seadus on patutundmine ja patukaristus. Uus seadus on andeksandmine ja patust pöördumine, õigus ja õndsus. 'Te olete õndsaks saanud', ütleb apostel Paulus (Ef 2:8). Õnnis on aga see, kelle üleastumine on andeks antud ja kelle patt on kinni kaetud (Ps 32:1). Ja see on Jumala and (Ef 2:8). Kas sina seisad sellel alusel? On sul see kindel teadmine: ka minu patt on andeks antud ja ära pestud Jeesuse Kristuse, Jumala Poja veres. Palju on neid, kes seda tahaksid tunnistada, aga kelle süda seda tunnistades veel kahtleb

ja iseäranis surmatunnil hirmu teeb. Kui sinu lugu on nii, siis otsi veel, et sa pääseksid vanast seadusest uude, et /---/ Kristus rõõmustaks sind alati oma armu ja heldusega” (Põld).

UT koguduse hingehoidlik mõju on selles mõttes parem, et ta annab igale käsuseaduse vastu eksinud süüdlasele lootust. Seal, kus käsk on võimetu inimest muutma või inimest üles tõstma ja talle uut lootust andma, tuleb appi Jumala arm, mis ilmus Jeesuse Kristuse läbi. Süüdlane ei pea enam kartma, et teda karistatakse eksimuse eest, vaid ta leiab armu ka seal, kus käsk teda hukka mõistab. Kuid väga oluline on selle juures siiralt kahetsev süda. Kui inimene mõistab oma süüd ja kahetseb seda, siis ta leiab ka armu. Käsk ei mõista teda enam hukka, sest käsul pole mingit võimu nende üle, kes on Jeesuses Kristuses vastu võtnud andestuse läbi meeleparanduse ja pattudest loobumise.

Kui Mooses piitsutab meie südametunnisust, siis Kristuse arm kingib usujulguse. „Sest meil pole niisugune ülempreester, kes ei suuda kaasa tunda meie nõrkustele, vaid selline, kes on olnud kõigiti kiusatud nii nagu meie, ja siiski ilma patuta. Läki siis julgusega armu aujärje ette, et me halastust saaksime ja armu abiks leiaksime parajal ajal!“ (Hb 4:15–16). Ja see annabki lootust igale hingele, kes otsib andestust ja lahendust oma patu probleemile. Kristus on ainus lahendus igapähele, kes tunneb ennast süüdi. Kristusest tulenev armuseadus on palju tõhusam hingehoiu töös süüdlase kohtlemisel, kui käsuseadusest tulenev tegudel põhinev õigus. „Sest Seaduse lõpp on Kristus, õiguseks igapähele, kes usub“ (Rm 10:4).

Ja viimselt peaks süüdlase kohtlemisel eesmärgiks olema käitumise ja hoiakute muutmine ehk korrektsioon. Sest kui keskenduda korrale kutsumisel ainult karistamisele, siis ei too see soovitud tulemust. Üksnes karistamine võib halvata süüdlast, kuid mõistev ja armastav hoiak kutsub muutustele. Samas peaks mõistev ja armastav hoiak käima käsikäes korrektsioonitööga ehk siis suunamisega oodatud käitumisele. Koguduslikus töös peaks siiski olema ja jääma korrektsioonitöö aluseks pühakiri. Ja kuidas siis see korrektsioonitöö peaks käima? Selle kohta võib leida pühakirjast juhtnööre järgmistest kirjakohtadest: Kl 3:16 ja Gl 6:1.

5.2. Uustestamentlikult orienteeritud koguduseelu võimalikke praktikaid süüdlase kohtlemisel

UT kogudus puutub sageli kokku *süüdlastega*. Seega, et osata iga süüdlasega ümber käia viisil, mis kutsub üles südamehoiaku ja sellest tuleneva käitumise muutusele, on väga oluline.

Uues Testamendis võib leida mõningaid näiteid, kuidas peaks uustestamentlikult orienteeritud koguduses süüdlast kohtlema. Osaliselt oli sellest juttu juba peatükis 4.3, kus käsitletakse süüdlase kohtlemist uustestamentlikus koguduses. Ja üks lugu, mis käsitleb Hananiase ja Safiira juhtumit, leidis juba ka eespool käsitlemist, kui hoiatav näide Jumala kohtust teadlikult patustanud süüdlase üle (peatükis 1.3). See oli näide ka selle kohta, et Jumal ei salli valskust, valet ja kelmust. Ja samas leidis käsitlemist juba ka Mt 18:15–17, kus räägitakse patustavast vennast ja tema parandamisest (peatükk 4.3). Kuid pühakiri räägib veel ühest juhtumist, mis samamoodi võiks olla kui juhis, kuidas süüdlast kohelda. Pean silmas 1Kr 5:1–5.

Antud kirjakohtas toob Paulus esile olukorra, kus keegi Korintose koguduse liikmetest elab oma võõrasemaga. Antud juhul Paulus nimetab seda kõlvatuks nähtuseks, mis üldjuhul pole paganategi seas levinud. Paulus noomib sellepärast korintlasi, kes on sellist teguviisi endi keskel seni sallinud ja käsib sellise isiku endi keskel eemaldada öeldes, et „selline mees tuleb loovutada saatanale ihu hävitamiseks, et vaim võiks pääseda Issanda päeval“ (salm 5).

Siinkohal leiab A. Seibel, et „1Kr 5. peatükis tuuakse päevavalgele järgmised kaalukad faktid, seosed ja patud. Salmid 1–5 näitavad meile, et keegi oli teinud nii rasket hoorust, oli end niivõrd avanud patule, et ta loovutati saatanale ihu hävitamiseks (5:5). Ja seda, kuigi ta kaheldamatult oli Jumala laps. See on raske salm. Igal juhul sisaldab ta sõna 'rikkumine', nagu ka 1Kr 3:17. Samuti näitab ta, et saatanal võib olla pidepunkt [võimalus] uskliku inimese ihus, kuigi vaim on valgustatud ja päästetud. 1Kr 5:6–13 näitab, et koguduses valitses osaliselt väga raske patt. Nii raske, et tuli rakendada koguduse distsipliini ja liikmed välja panna. Salmis 1Kr 5:11 nimetatakse kuus rasket eksimust, millesse jäämine viib lahutamisele kogudusest. Sellised inimesed tuleb kõrvaldada [1968 piiblitõlge: *välja lükata*] (5:13). Oli kõlvatu segunemise oht. Vanast haputaignast tuleb end puhastada [1968: vana haputaigen tuleb välja pühkida] (5:6–7)“ (Seibel 2017, 13).

Morris kinnitab sedasama mõõndes, et „pole selge, kas üleastuja oli võrgutanud oma kasuema või oli see naine tema isast lahutatud või oli isa surnud ja leseks jäänud. Kuid selge on see, et sõlmitud on erilisel ebameeldiv ja lubamatu ühendus. Antud kontekstis toimus suguline kõlvatus (porneia), mis viitab rangelt võttes hooraga (porné) ühtimisele. Ja selge oli see, et sõlmitud on erilisel ebameeldiv ja lubamatu ühendus, mis oli haruldane ka paganate seas ja seda tauniti halvana. /---/ Kuigi korintlased sallisid antud nähtust enda keskel, astus Paulus, kuigi eemal olles, tõsiseid samme olukorra lahendamiseks. /---/ Saatanale loovutamine on

väga ebatavaline väljend (mujal vaid 1Tm 1:20). Mida tahes see veel võiks hõlmata, näib see kindlasti tähendavat kogudusest väljaheitmist (s 2,7,13). Selle aluseks on arusaam, et väljaspool kogudust asub saatana mõjusfäär (Kl 1:13; 1Jh 5:19; vrd Ef 2:12). Seega tähendab kogudusest väljapanemine loovutamist sellesse valdkonda, kus saatana võimutseb. See on väga jõuline väljend kristlase kõigi eesõiguste äravõtmise kohta. /---/ Paulus peab silmas siin seda mõju, mida avaldab eksijale igasugune äralõikamine koguduse osadusest. Kontrast kättejõudnud saatanliku valdkonna kogemuse ja nostalgilise Jumala läheduse meenutamise vahel võiks tekitada tunnete ja käitumise muutuse, lihalike himude kadumise. /---/ Samas võib ka mõista antud kontekstis seda, et Paulus näeb vaimulikust puudujäägist tingitud füüsilisi tagajärgi (n: mingi vaev ihus), mis johtuvad eksija pühalikust väljaheitmisest. Selline on Jumala koguduse turvalisest sfäärist kõrvaldamise tulemus. /---/ Paulus peab seda karistust parandavaks ja Paulus loodab viimsel kohtupäeval näha seda karistatud eksijat Issanda rahva hulgas. /---/ Paulus nõuab, et süüdlasega tegeldaks otsustavalt, sest kogudus ei tohi sallida kurja” (Morris 2008, 90–91. 92–93. 94).

Samas ongi UT mõte selline, et kes tahab jääda oma pattudesse, see jääb süüdlaseks Jumala ees. Ja kui inimene ei soovi oma süüd maha panna, siis tuleks sellisest eemalduda. Seal, kus on inimlikud võimed piiratud, tuleks keeruline olukord või inimene loovutada Jumala kätte. Nii nagu VT ajal oli Jumala nõudeks, et kurjus tuleb eemaldada enese keskelt, täpselt samasugune nõue kehtib ka UT aja kogudusele. Kuid see peab toimuma teistsuguste vahenditega võrreldes VT süüdlase kohtlemisega – armastuse sidemete vahenditega.

Siiski tuleks arvestada sellega, et tõeline meeleparandus saab aset leida siis, kui on tekkinud süütunne. Inimene võib küll olla süüdlane, aga tal pole mingit süütunnet. Või siis inimene on süüdimatu. Seega pole võimalik meeleparandust oodata sellelt, kellel pole süütunnet. Kuid see, kes on mõistnud, milles tema süü seisneb, leiab oma süüdistavale südametunnistusele rahu kahetseva meeleparanduse ja meeleuuenduse läbi Jumala Sõna valguses. Kuid siinjuures tuleks tegelda ka patujuurtega. Kuigi inimene võib oma süülest vabaneda, kuid juured võivad alles jääda, mille tõttu võib inimene uuesti patustades sattuda süüdlase seisusesse.

Teisalt, süü kogemus ei aita inimese ja tema käitumise analüüsimisel või korrigeerimisel alati piisavalt südant muuta, kuna saatana on ka süüdistaja. Siin peaks vahet tegema, kus on PV tegevusel esile kutsutud süütunne ja kus on tegemist saatana süüdistamisega. Sest kuna pühakirja järgi saatana on süüdistaja (Ilm 12:10), siis kasutab ta inimese mahategemiseks ja hingeliseks lõhkumiseks ka inimlikku häbistamist (1Pt 5:8). Samas on Jumala Vaimu eesmärk

inimest tervendada ja taastada ta suhet Jumalaga (Jh 16:13–14; 2Kr 3:17). Peale seda, kui on toimunud PV poolt esile kutsutud süütundest vabanemine, järgneb rõõm ja vabaduse tunne südames (Rm 14:17b). Süüdistuse koorma all olev inimene ei saa kunagi tunda vabaduse tunnet oma hinges.

Macintosh`i järgi peab süüdlase kuni juurteni meeleparandus aset leidma alljärgnevalt: „ärgem unustagem, et nii nagu süüme, nii peab uuesti sündima ka süda. Meie hinge arengu käigus juhtub sageli nõnda, et süüme võib täielikult vabaneda meie poolt tehtud pahategudest, kuid juured, milledest need teod on lähtunud, jäävad ometi puutumatuks. Meie välised teod on igapäevases elus nähtavad, kuid juured on peidus sügaval südamepõhjas ja võib-olla on need nähtamatud mitte ainult kaasinimestele, vaid isegi meile endile. Ometi on need täielikult avatud Selle pilgule, kellega meil on osadus. Kuid juurteni võib ulatuda neid välja kiskudes ja neile hinnangut andes. Niipea kui süda on Jumala pilgu ees, on see õiges seisundis. /---/ Kui keegi ainult puhastab oma süüme pahadest tegudest, mida ta igapäevases elus korda saadab, siis ei tee see talle au, sest peale selle on hädavajalik anda eetiline hinnang sellele, mida need teod on sünnitanud. Seda mõtet ei mõisteta küllalt hästi ja sellele pööratakse liiga vähe tähelepanu, mistõttu juured annavad aina uusi võrseid, mis toovad esile aina uusi vilju. Need nõuavad meilt kõige kibedamat ja kurvemat tööd, mida me ei peaks tegema, kui oleksime tegude juuri õigesti hinnanud ja poleks antud hinnangust sammugi taganenud. /---/ Kutsugem üksteist üles andma hinnangut oma juurtele, millised need ka on. Kas me üldse teame oma juuri? Muidugi on neid väga raske ära tunda, sest nad on sügaval ning neid on väga palju: uhkus, auahnus, aplus, ärrituvus ja kuulsusejahu on ainult osa iseloomuomadustest, mis ergutavad meid tegudele, mille üle tuleks sisse seada range kontroll. Me peame oma loomusele mõista andma, et sellel viibib alati ennastsüüdistav pilk. Me peame hetkekski peatumata võitlema. Ebaedu korral võime kogeda südamevalu, kuid võitlust ei tohi katkestada, sest see võitlus töötab elu. Peame meeles pidama, et algõpetuse kohaselt ei ole lihloomuses midagi head. Tugevdagu meid Issanda Püha Vaim, et suudaksime väsimatult liha järele valvata!” (Macintosh 2005, 212–214).

Koguduslikus hingehoiu töös on väga oluline tegelda kogu süüme probleemiga, et saaks kõrvaldatud põhjused, mis võivad inimest uuesti viia olukorrani, kus hingevaenlane saab inimest mõjutada süüdistuste või süütunde läbi. Pühakiri kinnitab meile siinjuures järgmist, et ”Kui me aga iseenda üle õigesti otsustame, siis ei mõisteta meid hukka; kui meie eneste üle mõistame kohut, siis Issand kasvatab meid, et meid koos maailmaga hukka ei mõistetaks” (1Kr 11:31–32) ja samas „Tunnistage siis üksteisele patud üles ja palvetage üksteise eest, et te

saaksite terveks! Õige inimese mõjuvõimas eestpalve saadab palju korda” (Jk 5:16).

Seega peaks ka koguduslikus hingehoiu töös keskenduma sellele, mida süüdlane ise arvab oma süüteost, ta peab andma sellele õige hinnangu ja sellest loobuma. Siis võib öelda, et on aset leidnud meeleparandus ja on antud õige hinnang oma süüle. Leian, et koguduslik hingehoiu praktika süüdlase kohtlemisel peabki eelpool öeldule tuginema.

Lisaks tuleks silmas pidada seda, et „Jumala andestus on kahesuunaline tee. Kui me tunnistame oma ebaõiglust, ei nõua Jumal retributsiooni. Ootab aga muutust – Ron Claassen nimetab meeleparandust, mitte niivõrd kahetsuseks tehtu pärast, kui selguseks tulevaste kavatsuste osas” (Norak). Seega kui on aset leidnud vastastikune meeleparandus, süüdlasele andestamine ja suhete taastamine, on ka tuleviku kavatsused oma ligimese suhtes palju siiramad ja puhtamad.

5.3. Jeesust järgiv hingehoidlik suhe, mis kutsub süüdlast elumuutusele

Jeesuse juuresolekul koges iga patune endas vajadust muutuda. Jeesuses oli midagi olemuslikult erilist ja kaasahaaravat, et mitte ükski ei jäänud sellest puutumata. Kuidas aga on võimalik Jeesust järgiv hingehoidlik suhe kaasaja koguduse kontekstis? Sellele püüab järgnev peatükk vastust leida.

Markuse 1:22 öeldakse, et Jeesuse õpetusest oldi vapustatud, sest ta ei õpetanud neid nõnda nagu kirjatundjad, vaid nagu see, kellel on meelevald ning lisatakse, et „kõikjalt tuldi tema juurde” (Mk 1:45). Seega Jeesuse õpetuses oli midagi sellist, mis tõmbas tähelepanu ja mõjutas inimesi. Inimesed tahtsid Jeesuse juurde tulla, tahtsid teda kuulata, tahtsid kogeda tema tervendust ja abi. Jeesusel oli seega midagi sellist pakkuda, mida tolle aja usujuhtidel polnud.

O. Tärk'i järgi „Ta sõnas oli tunda Jumala Vaimu ligiolu, isiku suurust ja jõudu. Tema ei arutlenud käsutäitmise tehnikat, vaid rääkis sellest, mis puudutas inimese ja Jumala vahekorda. Ta ei tsiteerinud rabisid ega kasutanud isegi mitte prohveti väljendusviisi: 'Nõnda ütleb Jehoova.' Ta ütles lihtsalt: 'Mina ütlen teile.' Meelevald oli temas endas, tema jumalikus olemuses. Seal, kus teised olid käsu seletajad, oli tema käsuandja; seal, kus teised olid sõna kuulutajad, oli tema Sõna ise; seal, kus teised olid tõe tunnustajad, oli tema Tõde. Igale

kristlasele on Jeesuse sõna autoriteediks. Tema sõna on lõplik” (Tärk 1993, 55). Jeesus esindas oma Taevast Isa, kes oli andnud voli esindada teda ennast Kristuses Jeesuses.

Jeesus käis läbi isikutega ja viibis seal, kus kirjatundjad ja variserid ei tahtnud viibida, sest muidu oleksid nad saanud juutide õpetuse järgi rüvedaks. Ta suhtles patuste ja tõlneritega (Mk 2:16). Ja nii pidid tolle aja usujuhid tõdema seda, et „kogu maailm jookseb tema järele!” (Jh 12:19). Ja see kõik tõmbas kahtlemata tähelepanu Jeesusele, sest ta tegi kõik teistmoodi, kui tolle aja usujuhid.

A. Seibel lisab, et „on selge, et Jeesus samastas end patustajatega. Tema ju tehti meie eest patuks (2Kr 5:21). Nii loeme, et tema, olles puhas, puudutas pidalitõbiseid ja ebapuhtaid (Mt 8:3 jt). Jeesus ise on ainult valgus; kellest tema kinni haaras, keda tema puudutas, see sai vastavalt puhtaks või õnnistatud (Mk 10:16). /---/ Jeesus samastas end nii oma rahvaga – öeldakse ju, et ta on võtnud ära meie haigused ja kandnud meie tõved (Mt 8:17). On selge, et see kehtib ainuüksi meie Issanda kohta ja seda tuleb kasutada ainult tema, mitte meie kohta” (Seibel 2017, 57). Lisaks ütleb Aarno Sainio, et „on riskantne kõnelda Jeesusest hingehoiu ja hingehoidja eeskujuna. Tema tegutses voli ja väega, millist pole ühelgi hingehoidjal. Iga hingehoidja peab Ristija Johannese kombel vaid osutama Kristusele: ’Vaata, see on Jumala Tall, kes võtab ära maailma patu!’ (Jh 1:29). Hingehoidja saab ainult oma sõnade ja olekuga vahendada seda, mida Jeesus Kristus on meie eest teinud. Jeesuse tegevusest on aga siiski palju õppida, eelkõige tema suhtumisest inimestesse” (Sainio 2002, 52).

Milline võiks siis olla Jeesust järgiv hingehoidlik suhe, mis kutsub süüdlast elumuutusele? Selles osas tõstab Sainio esile viis aspekti:

„1. Jeesuse hingehoidlikus tegevuses on inimest ja tema olukorda vaadeldud tervikuna. Jeesus ’teadis, mis on inimeses’ (Jh 2:25). Ta teadis, mida ütles Toora: ’Inimese südame mõtlemised on kurjad ta lapsepõlvest peale’ (1Ms 8:21). /---/ Jeesuse eesmärk on parandada, kuid mingi parandamine ei ole võimalik, kui inimene ei tunnista enese olukorda. Jumala armastus ei aita, kui inimene ei tunne, et ta seda armastust vajab. Inimene peab mõistma oma olukorda, alles siis saab evangeelium tegelikkuseks. Evangeelium avaneb inimesele alles eneseteadvustamisega.

2. Jeesus valis ’meetodi’ vastavalt olukorrale. Meetod tuleb asetada jutumärkidesse sellepärast, et Jeesus ei kasutanud kindlaid skeeme ega meetodikat, tema tegevus oli spontaanne ja vaba. Ka hingehoidja ei tohi klammerduda ühe meetodi külge ega erinevatest meetoditest edetabeleid kujundada. Erinevad olukorrad tingivad erineva meetodika. Vahest olid Jeesuse

jutuajamised inimestega lühikesed, kuid ometi olid need põhjalikud ja meelde jäävad. Keegi ei kogenud tõrjutust.

3. Sõnad, millega evangeeliumid tihti Jeesuse suhtumist inimestele edasi annavad, on 'hale meel'. Tema tundeid iseloomustab paremini nüüdisaegne väljend *empaatia*, mis tähendab sügavat kaasaelamist, püüet näha, tunda ja kogeda sündmusi läbi teise inimese (Mt 9:36). Hea näide empaatiast on Jeesuse suhtumine kõigisse hüljatutesse ja nende suhtumine Jeesusesse. Hüljatud julgesid olla loomulikud ja avatud, see on võimalik aga üksnes siis, kui inimene kogeb teise tõelist kaasaelamist.

4. Jeesuse puhul tuleb rõhutada ka tema ligipääsetavust. Seda iseloomustab siirus ja avatus. Kõike allaneelav ja salliv hingehoidja pole sugugi abivajajale parim partner. Evangeeliumite järgi Jeesus oli eesmärgiteadlik mees, kelle kõrval siiski keegi ei tundnud end alaväärsena. Jeesus oli oma seisukohtades kindel, kuid mitte hukkamõistev. Arm ja tõde kohtusid tema isikus (Jh 1:14). Vahest võib kohata hingehoiu töös ka vastasseisu kliendiga. Tihti kardetakse klienti haavata. Kuid vastaseis ei ole ründemeetod. Vastaseisu eesmärk on toetada klienti enesetunnetuse süvendamisel. Seda eesmärki ei saa saavutada vastuoludest mööda vaadates.

5. Jeesus oli silmapaistvalt 'kliendikeskne'. 'Kliendikesksuse' vältimatu eeldus on kuulmis- ja kuulamisoskus. Tegemist ei ole lihtsalt peegeldamisega, vaid ka uute vaatenurkade pakkumisega. See ei tähenda hingehoidja kui „paremini teadja” esiletõstmist, vaid lihtsalt kahekõnet. Piibelliku inimkäsitluse järgi on inimene loodud kontaktivalmiks olendiks, kes tahab ennast väljendada ning soovib ka tagasisidet – nii sõnatut kui sõnalist. Johannese evangeeliumis jutustatud lugu Jeesusest ja Samaaria naisest on parimaid näiteid Tema hingehoiutööst (Jh 4:5–26). /---/ Jeesus juhib vestlust, ta suunab naist väliselt küsimustelt sisemistele. Vestlus käivitub konkreetsest olukorrast, see on alati sobivaim lähtepunkt. Naine ehmub, kui Jeesus soovib, et ta oma mehe kaevule kutsuks. /---/ Siin on tegemist selge vastasseisuga, millega ometi ei kaasne hukkamõistu. Jeesus juhib naise evangeeliumi vabadusse, usu ja elu lahutamatusse seosesse, mille alus ta ise on. 'Mina, kes sinuga räägin, olen see!' Tema ise on tee väliselt sisemisele, 'vaimus ja tões' toimuva palvetamise juurde. Hingehoidja peab aitama inimesel vaadata elu teise nurga alt, nagu tegi seda Jeesus” (Sainio 2002, 52–58).

Tegelikult inimesed tahavad, et neid märgataks. Jeesus mõistis seda väga hästi ja ta oskas seda puhtinimlikku vajadust positiivses mõttes ära kasutada. Jeesus märkas eelkõige neid, kes olid hüljatud ja äratõugatud suurte ja vägevate poolt. Need, kes elasid eneseõiguses või enese meelest käsust tulenevas õiguses, nendele Jeesus ei surunud ennast peale. Ta pakkus ja avas end neile, kelle kohta on öeldud, et „ei vaja arsti terved, vaid haiged. Ma ei ole tulnud

kutsuma õigeid, vaid patuseid“ (Mk 2:17).

Selle kohta ütleb F. Steen veel järgmist, et „me kõik tahame tunda end vajalikuna ja tunnustatuna. /---/ Iga inimene tahab saada kindlat vastust teatud küsimustele. Kas neid küsimusi väljendatakse või mitte, aga nad on olemas: 1. Olen ma üldse kellegi jaoks väärtuslik? 2. Kas ma saaksin olla koos kellegagi? 3. Olen ma üldse vajalik? 4. Kas üldse keegi märkab mind? Rahuldav vastus nendele küsimustele võib tuua tervenemise. Seepärast antud valdkonnas võivad isegi tavalised inimesed teisi tervendada. Mitte midagi erilist või ülimuslikku ei pea olema nendes, kes meid tunnistavad – ainult kui nad seda teeksid. /---/ Kui me tahame aidata kedagi, et ta muutuks kindlaks, avatuks ja julgeks, siis selle jaoks on väga hea viis. Märgake inimesi! Tunnustage neid! Kui me praktiliselt ei saa aidata teineteist nii kuidas tahaks, siis vähemalt märgakem teineteist!” (Стеен 37, 39).

Lisaks hingehoidlikust suhtest toob Tõnu Lehtsaar esile järgmist: „Hingehoidlik suhe on üks inimsuhte liik. Tänapäeval on suhtlemine, suhtes olemine ja suhte väärtustamine üsna populaarsed märksõnad. Üldiselt tähendab suhtlemine informatsiooni vahetamist ja selle läbi ühise tähenduse loomist. /---/ Psühholoogiliselt tähendab sarnane arusaam suhtest vastastikkuste rollide mõistmist ja omaks võtmist. /---/ Hingehoidliku suhte jaoks on tähtis, et osapooled mõistaksid oma rolle selles suhtes ühtemoodi. Sealjuures ei pruugita suhet nimetada hingehoidlikuks suhteks. Oluline on, et vaikimisi aktsepteeritakse ühe poole (või ka vastastikkust) eneseavamist. /---/ Seega, hingehoidlik suhe tähendab kahe inimese vahelist pikemaajalist suhtlemist, mille sisuks on abivajaja probleemid. Hingehoidlik suhe rajaneb osapoolte sarnasel arusaamisel suhtest ja sõltub seda iseloomustavast läheduse määrast. Sealjuures toimib hingehoidlikus suhtes veel üks protsess – seondatus, mis on omameestahes inimsuhtele” (Lehtsaar 2015, 147).

Nii on võimalik aidata igat hinge, kes haarab kinni pühakirja sõnast, et „Tulge minu juurde kõik, kes olete vaevatud ja koormatud, ja mina annan teile hingamise!” (Mt 11:28). Ja see, kes end Jeesusega seob, sellele öeldakse, et „õnnis on see, kes minust ial ei pahandu!” (Lk 7:23). Iga hing võib leida Jeesuses oma süüle vastuse ja lahenduse. Aga seda usku ja lootust tuleb inimestele anda läbi empaatilise ja osavõtliku hingehoidliku suhte, et inimesed leiaksid vabanemist oma süükoorma alt ning kogeksid elumuutvat Jumala väge oma elus.

,

5.4. Praktilised järeldused süüdlase kohtlemisest nüüdisaegses koguduslikus hingehoiutöös

Lisaks sellele, mis juba eespool sai öeldud, peaks säilitama ka nüüdisaegses koguduslikus hingehoiutöös järgmise hoiaku, nagu on kirjas Jeesuse sõnad Jh 12:47: „sest ma ei ole tulnud maailma üle kohut mõistma, vaid maailma päästma” ja meie Jeesuse esindajatena peaksime samamoodi toimima ning „tema on teie vastu pikameelne, sest ta ei taha, et keegi hukkuks, vaid et kõik jõuaksid meeleparandusele (2Pt 3:9). Samas tuleks silmas pidada Galaatia kirja järgmist juhust, et „Vennad, kui inimest peaks ka tabatama mingilt üleastumiselt, siis teie, vaimusaanud, parandage niisugust tasase vaimuga, jälgides ennast, et te ise ei satuks kiusatusse“ (Gl 6:1).

Peaks alati meeles pidama seda, et Jumal on alati süüdlase poolt, kui see süüdlane soovib ja tahab leida abi. Jumal kohtleb igaüht, kes tuleb oma süükoormaga Tema juurde, piiritu armastuse ja mõistmisega. Pole süüd, mida Jumal ei saaks kõrvaldada, ega pole pattu, mida Jumal ei saaks andestada. Juba VT ajal soovis Jumal süüdlast säästa väljendades seda järgneval viisil: „Peske endid, puhastage endid, saatke oma tegude kurjus mu silme eest, lakake paha tegemast! Õppige tegema head, nõudke õigust, aidake rõhutut, mõistke vaeslapsele õigust, lahendage lesknaiste kohtuasju! Tulge nüüd ja seletagem isekeskis, ütleb Issand. Kuigi teie patud on helepunased, saavad need lumivalgeks; kuigi need on purpurpunased, saavad need villa sarnaseks“ (Js 1:16-18), ja samas väljendab ka Jesaja seda, et „õel jätku oma tee ja nurjatu mees oma mõtted ning pöördugu Issanda poole, siis halastab tema ta peale; ja meie Jumala poole, sest tema annab palju andeks“ (Js 55:7).

Jumal on oma kutse inimesele esitanud nii VT kui ka UT ajastu koguduses ja maailmas, meie osa on seda kutset väarikal viisil esindada ka 21. sajandil. Jumal ootab igat eksinut tagasi koju, nagu võime seda lugeda pühakirjas kadunud poja loost Luuka 15. peatükist. Henri J. M. Nouwen mõistab Kristuse esindamist alljärgnevalt: „Luukas kirjutab: 'Aga kõik tõlnerid ja patused lähenesid Jeesusele teda kuulama. Ja variserid ja kirjatundjad nurisesid, öeldes: 'Tema võtab vastu patuseid ja sööb koos nendega!' 'Nad kahtlesid tema kui õpetaja pädevuses ja arvustasid tema lähedasi suhteid patustega. Vastuseks jutustas Jeesus tähendamissõnad kadunud lambast, mündist ja kadunud pojast. Jeesus andis mõista, et Jumal, kelle nimel ta räägib, on halastaja Jumal, kes tervitab oma kijas rõõmsalt kõiki kahetsevaid patuseid. Halva mainega inimestega seltsimine ja nendega koos söömine pole vastuolus õpetusega Jumalast,

vaid on selle väljenduseks igapäevases elus. Kui Jumal andestab patustele, siis peaksid ka need, kes temasse usuvad, tegema sedasama. Kui Jumal kutsub patuseid koju, siis peaksid ka need, kes teda usaldavad, tegema sedasama. Kui Jumal on halastaja, siis peaksid ka need, kes teda armastavad, tegema sedasama. Jumal, keda Jeesus kuulutab ja kelle nimel tegutseb, on halastaja Jumal, kes on inimestele eeskujuks. Aga see pole veel kõik. Taevase Isa sarnaseks saamine pole mitte ainult Jeesuse oluline sõnum, vaid ka tema õpetuse tuum. Jeesuse sõnade käreus ja tema nõudmiste täidetamatus on selge, kui võtta seda osana üleskutsesest saada Jumala poegadeks ja tütardeks. /---/ Suur pöördumine, milleks Jeesus meid üles kutsus, on liikumine maailma omandusest Jumala omandusse” (Nouwen 2005, 139).

KOKKUVÕTE

Sest Jumal on kõik inimesed kinni pannud sõnakuulmatuse alla, et kõikide peale halastada.

Rm 11:32

Käesolev diplomitöö püüab antud teemat uurida piibellikult kontekstis usulis-eesilisest perspektiivist lähtuvalt teoreetiliselt ja see töö on kui üks püüet seda keerulist teemat pisut avada ja käsitleda. Kuivõrd mul see õnnestus, eks seda hindavad teised. Samas mulle näib, et süüdlase, süütu ja süüdivuse teemat pole piibellikult seisukohast veel piisavalt uuritud. Antud töö ei käsitlen uurimisteemat eksegeetiliselt. Seega siinkohal on väljakutse nendele, kes soovivad antud teema valdkonnas midagi veel sügavamalt välja kaevata.

Antud lõputööd kirjutades tõdesin ma, et inimene pole suuteline oma süüprobleemi Jumala ees ära lahendama. Inimene on süüdlane Jumala ees igaveses patus. Seega oleks pidanud Jumal meid ka karistama selle eest, et oleme tema eluhoidvatest korraldustest üle astunud ja sellega iseendale häda ja õnnetust kaasa toonud. Kuid Jumal sirutas välja oma käe, et meile appi tulla ja meie poolt tekitatud lootusetu olukord lepitada.

Jumal oleks pidanud meid kui süüdlasi karistama, kuid selle asemel ilmutas ta armu. Nii VT kui ka UT räägivad ühest ja samast Jumalast, kes karistab süüdlast, aga mõistab süütut õigeks. Kuid süütut inimest pole olnudki maa peal ühe isiku. Selleks isikuks on Inimese Poeg – Jeesus Kristus. Kuid samas peaks silmas pidama ka seda, et Jumala hoiak süüdlasesse UT koguduses on palju tõsisem ja sügavam. Kuid Jumala arm Jeesuse Kristuse läbi on ka piiritu ning kogu elu muutev kogemus igaühele, kes võtab Jeesust kui oma isiklikku Päästjat vastu.

Samas peaks ka kogudus olema selleks kohaks, kus leiab iga kahetsev hing rahu oma südames. Pühakiri kutsub meid üles olema armulised, nii nagu meie Taevane Isa on armuline. Kuid siinjuures tuleks meele pidada seda, et Jumal on õiglaselt armuline ja Tema mõistab õiglast kohut igaühe üle. Kogu diplomitöö keskendubki sellele, et süüdlase kohtlemisel on Jumal õiglane ja oma õigluses lähtub Ta nendest seadustest, mis ta on inimestele andnud järgimiseks ja nende järgi elamiseks ning toimimiseks. Kogudus peaks nendest igavestest seadustest lähtuma, mida Piibel sisaldab, ning patustaja hukka mõistma, kandes samas igat tõest ära

eksinut palves, aga kahetsevale süüdlasele peab olema armuline ja andma võimalust meeleparanduseks ja uueks alguseks.

Viimaks veel lisaks siia ühe Wilfrid Stinissen'i mõte – Piirideta halastav armastus on Jumala ja inimese kohtumispaiaks. Kui inimene seisab kogu oma vaesuses Jumala ees – ja ainult siis – leiab ta oma tõelise au. Suurim vaesus meelitab välja suurima halastuse, eeldusel, et sellist vaesust tunnistatakse (Stinissen 2007, 80. 96).

KASUTATUD ALLIKAD

I Eestikeelsed allikad

1. **Allsalu, Meelis.** *Jeesus ja variserid*, Pärnu: AS Trükk
2. Eesti keele sõnaraamat. Eesti keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2001.
3. **Baeck, Leo.** *Judaismi olemus*. Tartu: Ilmamaa, 2014.
4. **John, J.** *10 käsku 21. Sajandil*. Tallinn: Allika kirjastus, 2006.
5. **John, R., Stott, W.** *Johannese kirjad*. Tallinn: Logos, 2002.
6. **John, R., Stott, W.** *Ristiusu alused*. Logos, 1993.
7. **John, R., Stott, W.** *Sissejuhatus piibliteadusesse*. Tallinn: Logos, 2000.
8. **Jürma, E.** *Vana Testamendi teoloogia*. E. Jürma loengu lühikonspekt, 2000.
9. **Kuosmanen, J.** *Mida õpetab Piibel*. Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Piiblikooli õppematerjal, 1995.
10. **Lehtsaar, Tõnu.** *Hingehoiu psühholoogia*. Logos, Allika kirjastus, 2015.
11. **Lepajõe, Marju.** *Kreeka-Eesti Uue Testamendi õppesõnastik*. Tartu: Akadeemiline Teoloogia Selts, 2002.
12. **Luther, Ralf.** *Uue Testamendi sõnaraamat*. Tallinn: EELK Konsistooriumi kirjastus- ja infoosakond, 1992.
13. **Macintosh, C. H.** *Moosese viisikraamatu seletused II*. Kirjastus Hea Sõnum, 2002.
14. **Macintosh, C. H.** *Vaimulikke vaatlusi*. Kirjastus Hea sõnum, 2005.
15. **Marshall, I. Horward.** *Apostlite teod*. Tallinn: Logos, 2011.
16. **Morris, Leon.** *Luuka evangeelium*, Tallinn, Logos, 2008.
17. **Morris, Leon.** *Pauluse esimene kiri korintlastele*. Tallinn: Logos, 2008.
18. **Nouwen, Henri J. M.** *Kadunud poja tagasitulek*. Tallinn: Logos, 2005.
19. **Ockert, Helmut.** *Piibliõpetus*. EELK Konsistooriumi kirjastus- ja infoosakond, 1993.
20. **Olvik, O.** *Psalmid – eksaminõuded usuteaduslikel kursustel*. Ev. Kristlaste Baptistide Üleliidulise Nõukogu ENSV Vanempresbüterite juures asuva Presbüterite Kaitsekomisjoni väljaanne, Nr 20, september 1959.
21. **Rienecker, Fritz, Maier, Gerhard.** *Suur Piiblileksikon*. Logos, 2011.
22. **Sainio, Aarno.** *Kristliku hingehoiu põhimõtted*. Tallinn: Logos, 2002.
23. **Salumaa, E.** *Matteuse rõõmusõnum*. Tallinn: Logos, 2001.

24. **Salumaa, Elmar.** *Evangeelse eetika alused.* Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2003.
25. **Stinissen, Wilfrid.** *Vaimu Teraapia.* Kirjastus TP, 2007.
26. **Tasker, R. V. G.** *Johannese evangeelium,* Tallinn: Logos, 2002.
27. **Thur en, Jukka.** *Pauluse kiri Galaatlastele.* Tartu: Greif, 1997.
28. **Tärk, Osvalt.** *Kümme käsku.* Tallinn: Eesti kristlik kirjastus, 1990.
29. **Tärk, O.** *Rooma kirja seletus.* Tallinn: Logos, 2002.
30. **Tärk, O.** *Markuse evangeeliumi seletus.* Tallinn: Logos, 1993.
31. **Võsu, Robert.** *M aejutlus.* Tallinn: MTÜ Allika kirjastus, 2014.
32. **Võsu, Robert.** *Evangeelne Eetika.* Tallinn: Logos, 1996.
33. **Wade, Loron.** *Kümme käsku – Mis oleks, kui prooviks Jumala varianti?* Võru: T ah AS, 2009.
34. **Üprus, Avo.** * igis halastusele.* Tallinn: Logos, 2000.

II Interneti allikad

35. „Judaism“ – artikkel. [<https://et.wikipedia.org/wiki/Judaism>], 25.08.2017.
36. **Jutus.** *Kogudus on vastutuse, andestuse ja eestpalvete paik.*
[<http://parnuimmaanuel.ekkesia.ee/kogudus-on-vastutuse-ja.html>], 21. september 2017.
37. **Jürma, E.** Vastus e-kirjale küsimustele antud teema k sitluse kohta, 2.september 2017.
38. **Kand, M.** „Georg Mancelius teoloogina juhendatud disputatsioonide põhjal“. Magistrit o.
[http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15022/kand_merle.pdf;jsessionid=8EBF137290D3A374B7178B2D47CB8354?sequence=1], 05. september 2017.
39. **Mõistete seletav sõnastik.** *Retributsioon.*
[<https://annaabi.ee/retributsioon@>], 07. detsember 2017.
40. **Norak, Andrus.** Koduleht „aa - andrus arvab“. * iguse mõiste Piiblis.*
[<https://andrus.wordpress.com/2010/01/15/oiguse-moiste-piiblis/>], 11. September 2017.
41. **Novodevit enski von Jung, Julia.** „Formaalne sotsiaalne kontroll karistusõiguse näitel euroopalikus ja islamistlikus kultuuriruumis“. Magistrit o.
[https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51770/novodevitsenski_von_jung_julia.pdf?sequence=1&isAllowed=y], 29. august 2017.
42. **Parman, A.** *Mida tähendab - Inimene on patune?*
[<http://kk.hansanet.ee/arhiiv/vana/texts/ptund3.html>], 30. august 2017.
43. **Patust.** [EKSS] Eesti keele seletav sõnaraamat.
[<http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=patust>], 28. august 2017.
44. **Piibel.net**
45. **Puust, Jüri.** „Kannatanute õiguste ja huvide kaitse kriminaalmenetluses“. Magistrit o.

[http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/47797/puust_juri.pdf], 07. detsember 2017.

46. **Põld, H.** *Vana seadus ja uus seadus.*

[http://www.meiekirik.ee/index.php?option=com_content&task=view&id=4570],

27. september 2017.

47. *Süüdivus.* Eesti Entsüklopeedia.

[<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/s%C3%BC%C3%BCdivus2>], 29. august 2017.

48. *Süüime.* [EKSS] Eesti keele seletav sõnaraamat.

[<http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=s%C3%BC%C3%BCme>], 07. detsember 2017.

49. **Saal, M.** „Mõiste 'patt' tähendus ning selle kasutamine ajakirjanduses“. Postimehe 2009. aastakäigu kirjutiste alusel. Lõputöö.

[https://teoloogia.ee/wb/media/loputood/2012/M.Saal_loputoo.pdf], 27. august 2017.

50. **Seibel, A.** *Jeesuse kogudus – kas lõpuajal alla käinud?* Tõlge eesti keelde 2017.

[http://echo.planet.ee/kristlasele/Aseibel_3trykk.pdf], 20. september 2017.

51. **Toora kommentaarid.** *Viies Moosese raamat.*

[<https://wiko334blog.wordpress.com/2016/06/05/viies-moosese-raamat/>], 29. august 2017.

52. **Vainik, E.** *Süüst sügavuti.*

[http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ene_vainik._suust_sugavuti.pdf], 27. august 2017.

53. **Wilkerson, G.** *Armastus läheb sammu võrra kaugemale.*

[<https://www.worldchallenge.org/et/devotion/armastus-l%C3%A4heb-sammu-v%C3%B5rra-kaugemale>], 21. september 2017.

III Võõrkeelsed allikad

54. **Санников, С.В.** *Фундамент-начатки учения.* Одесса: 2012'

55. **Coenen, Lothar., Beyreuther, Erich.** *Hans Bietenhard, Brockhaus Theologisches Begriffs Lexikon zum Neuen Testament.* R. Brockhaus Verlag Wuppertal 1986

56. **Стеен, Фольке.** *Исцелите друг друга.* Свет для народов - Стокгольм, Швеция

TREATMENT OF A DELINQUENT IN THE OLD AND NEW TESTAMENT

Argo Tallerma

SUMMARY

For God has committed them all to disobedience, that He might have mercy on all.

Romans 11:32

The thesis aims to research the topic “Treatment of a delinquent in the Old and New Testament” theoretically from a faith and ethical perspective and in a biblical context. It seems to the author that the issue of a delinquent, innocence and the question of being imputable has not been researched enough from a biblical perspective in a recent memory. The thesis does not research the topic exegetically. This proposes a challenge to those who wish to find something new in the area.

The conclusion that the author makes is that man is not able to solve it's own issue of guilt before God. Human being is guilty before God of an eternal sin. God should therefore punish man for trespassing against His commands and man has therefore harmed himself through his own disobedience. But instead God came to man's aid to solve this hopeless situation and to reconcile man with Himself.

God showed mercy where there should have been punishment. Both the Old and New Testament describe the same God who punishes delinquents and shows mercy to the righteous. Though there has never been a righteous man before God except for Christ – God's only son. One must keep in mind that God's attitude towards those who have done wrong is much more serious in the New Testament congregation and yet God's mercy through Jesus Christ is limitless. Realizing that becomes a life changing experience to anyone who accepts Jesus Christ as their personal savior.

Therefore God's church should be a place where every repenting soul can find peace. The Scripture invites us to be merciful as is our Heavenly Father. Though one should remember that God is also righteous and just and judges every person rightfully according to His laws. The thesis focuses on a claim that God is just in His treatment of any delinquent and bases His

judgment on the laws He has given. God's church should therefore judge every fallen, mistaken person based on these laws and at the same time keep them in its prayers. To the one that repents, God's church should also show mercy and give them an opportunity for repentance and a new beginning.

In conclusion there's a thought from Wilfrid Stinissen that claims: „The meeting place for God and man is God's limitless mercy. When a man stands before God in all his poorness and misery, then and only then can he find glory. /--/ Greatest poverty invokes the greatest mercy in assumption that such poverty is acknowledged.” (Stinissen 2007, 80. 96)

Current subject is dealt on pages 4 to 61, total sources used 56.

The survey is written in Estonian.